

Behandlingen af straffesager vedrørende
psykisk afvigende kriminelle
og personer omfattet af straffelovens § 70

Indholdsfortegnelse:

1. Indledning
2. Forsvarerbistand og afhøring
 - 2.1. Forsvarerbeskikkelse
 - 2.2. Afhøringer
 - 2.2.1. Afhøringer hos politiet
 - 2.2.2. Indenretlig afhøring
3. Placering af varetægtsarrestanter udenfor arresthus
 - 3.1. Retsplejelovens § 765 – sigtede samtykker
 - 3.2. Retsplejelovens § 770, stk. 2 – anbringelse af helbredsmæssige grunde
 - 3.3. Retsplejelovens § 777 – overførsel til hospital mv. eller anden institution
 - 3.4. Overførsel til særlige institutioner
 - 3.4.1. Sikringsafdelingen ved Psykiatrihospitalet i Nykøbing Sjælland
 - 3.4.2. Kofoedsminde
4. Mentalundersøgelse
 - 4.1. Betingelser for iværksættelse af en mentalundersøgelse
 - 4.2. Undersøgelsens form (ambulant eller under indlæggelse)
 - 4.3. Fremgangsmåden
 - 4.4. Grundlaget
 - 4.5. Særligt vedrørende ambulante mentalundersøgelser
5. Indholdet af mentalerklæringer
6. Forelæggelse for Retslægerådet
7. Foranstaltninger efter straffelovens § 68
 - 7.1. Indledning
 - 7.1.1. Psykisk syge
 - 7.1.2. Mentalt retarderede
 - 7.2. Foranstaltninger efter straffelovens § 68 – herunder spørgsmålet om forelæggelse for statsadvokaten
 - 7.3. Foranstaltninger over for personer, der er sindssyge eller i en tilstand sidestillet hermed, jf. § 16, stk. 1, 1. og 3. pkt.
 - 7.4. Tilsyn af Kriminalforsorgen
 - 7.5. Foranstaltninger over for mentalt retarderede, jf. § 16, stk. 1, 2. pkt., og § 16, stk. 2
 - 7.6. Personer omfattet af straffelovens § 69
 - 7.7. Personer omfattet af straffelovens § 73
8. Forvaring
9. Længstetid
 - 9.1. Længstetid for foranstaltninger, der medfører, at den dømte skal eller kan anbringes i institution (§ 68 a, stk. 1 og 2, og § 69 a, stk. 1 og 2)
 - 9.1.1. Institutionsopholdenes art
 - 9.1.2. Længstetid på 5 år (§ 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1), forlængelse af længstetid samt længstetid for opholdet, jf. § 69 a, stk. 1
 - 9.1.2.1. Straffelovens § 68 a, stk. 1
 - 9.1.2.2. Straffelovens § 69 a, stk. 1
 - 9.1.3. Ingen længstetid ved personfarlig kriminalitet (§ 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2)
 - 9.2. Længstetid ved foranstaltninger, der ikke medfører eller kan medføre anbringelse i institution (§ 68 a, stk. 3, og § 69 a, stk. 3)

- 9.2.1. Straffelovens § 68 a, stk. 3
- 9.2.2. Straffelovens § 69 a, stk. 3
- 9.3. Længstetid ved ændring af foranstaltninger efter straffelovens § 72
 - 9.3.1. Lempelse af den hidtidige foranstaltning
 - 9.3.2. Skærpelse af den hidtidige foranstaltning
- 10. Sagens behandling i retten
 - 10.1. Nævningesag i 1. instans
 - 10.2. Domsmandssag efter tiltaltes beslutning, jf. retsplejelovens § 687
 - 10.3. Domsmandssager efter retsplejelovens § 686, stk. 2
 - 10.4. Tiltaltes tilstedeværelse
 - 10.5. Overgangsregler
- 11. Bistandsværger
- 12. Fuldbyrkelse af foranstaltningsdomme
- 13. Indberetning til Rigsadvokaten af visse domme, hvor en person idømmes foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-70
- 14. Kontrol med foranstaltninger, herunder forelæggelse for retten af ændringer eller forlængelse af foranstaltninger eller forlængelse af længstetid for ophold i institution
 - 14.1. Generelt om statsadvokaternes kontrol med foranstaltninger
 - 14.2. Særligt om kontrol med indlæggelser
 - 14.3. Kontrol med domme afsagt i medfør af straffelovens § 68, jf. § 68 a, eller § 69, jf. § 69 a
 - 14.3.1. Kontrol med foranstaltninger, hvor der er fastsat en længstetid
 - 14.3.2. Kontrol med foranstaltninger, hvor der ikke er fastsat en længstetid
 - 14.3.3. Kontrol med længstetid for ophold i institution
 - 14.3.4. Beregningen af længstetid for et ophold, jf. § 69 a, stk. 1, 1. pkt.
 - 14.4. Kontrol med domme afsagt før den 1. juli 2000
- 15. Sagsbehandling, når domfældte eller andre begærer en foranstaltning ophævet
- 16. Kriminalitet begået under igangværende foranstaltning
- 17. Udlændinge
- 18. Friheder
- 19. Statistik
- 20. Ophævelse af forskrifter

Bilag

- Bilag 1:** Regulativ for Sikringsafdelingen ved Amtshospitalet i Nykøbing Sjælland
- Bilag 2:** Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54
- Bilag 3:** Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 til overlæger på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om beregningen af længstetid for ophold på psykiatrisk sygehusafdeling i henhold til straffelovens § 69

1. Indledning

Denne meddelelse fastsætter retningslinjer for anklagemyndighedens behandling af sager vedrørende psykisk afvigende kriminelle.

Meddelelsen erstatter den tidligere udsendte Rigsadvokatmeddelelse nr. 5/2002, der blev udarbejdet efter, at der ved lov nr. 438 af 31. maj 2000 blev fastsat bestemmelser om tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69.

Meddelelsen er blevet revideret som følge af kommunalreformen, der trådte i kraft den 1. januar 2007. Kommunalreformen indebærer bl.a., at amterne er blevet nedlagt og erstattet af fem regioner, ligesom en række af de opgaver, der tidligere blev varetaget af amterne, nu varetages af kommunerne.

Dette har bl.a. betydning for foranstaltninger over for personer omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt. (mentalt retarderede i højere grad) eller § 16, stk. 2 (mentalt retarderede i lettere grad samt personer, der befinder sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering). Disse foranstaltninger skal nu fuldbyrdes af kommunerne. Se herom nærmere nedenfor afsnit 7.5.

Politi- og domstolsreformen (lov nr. 538 af 8. juni 2006) har ligeledes nødvendiggjort en række ændringer i meddelelsen.

Meddelelsen vil løbende blive revideret ved udsendelse af rettelsesblade i det omfang, ny lovgivning mv. og domspraksis giver anledning hertil.

2. Forsvarerbistand og afhøring

2.1. Forsvarerbeskikkelse

Retsplejelovens § 731 foreskriver, i hvilke tilfælde forsvarerbeskikkelse er obligatorisk.

Retsplejelovens § 732, stk. 1, fastsætter bl.a., at forsvarer kan beskikkes, når retten under henvisning til sigtedes person anser det for ønskeligt. Efter retsplejelovens § 732, stk. 2, jf. Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978, skal politiet vejlede sigtede om adgangen til at begære en forsvarer beskikket. Efter samme bestemmelse kan både sigtede og politiet fremsætte begæring om beskikkelse af en forsvarer. Det skal fremgå af politirapporten, at den sigtede har modtaget behørig vejledning, jf. retsplejelovens § 732, stk. 2, 3. pkt.

Mentale afvigelser hos sigtede kan give anledning til, at politiet selv tager initiativ til at fremsætte begæring om forsvarerbeskikkelse på efterforskningsstadiet, herunder forud for afhøringer, jf. nedenfor afsnit 2.2.1.

Selv om sigtede er mentalt afvigende, vil der dog i almindelighed ikke være anledning til, at politiet fremsætter begæring om forsvarerbeskikkelse, såfremt sagen vedrører mindre betydningsfulde lovovertrædelser, og der utvivlsomt er et sikkert bevisgrundlag for sigtedes skyld. Som eksempler på sådanne lovovertrædelser kan nævnes visse særlovsovertrædelser (f.eks. overtrædelse af færdselsloven, lov om euforiserende stoffer og våbenloven) og mindre alvorlige overtrædelser af straffeloven (f.eks. butikstyveri, brugstyveri og hærværk).

2.2. Afhøringer

Retsplejeloven indeholder ikke særlige regler om afhøring af sigtede eller tiltalte, der må antages at være omfattet af straffelovens § 16.

2.2.1. Afhøringer hos politiet

Mentalt afvigende, der bør bistås af en forsvarer, må ikke afhøres til politirapport, før retten har taget stilling til spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse.

Dette gælder dog ikke i tilfælde, hvor uopsættelige efterforskningskridt, f.eks. af hensyn til offeret for en strafbar handling, gør det nødvendigt straks at få oplysninger fra sigtede. I tilfælde, hvor sigtede f.eks. er taget på fersk gerning, kan det ligeledes være nødvendigt at foretage en række indledende efterforskningskridt, som forudsætter afhøringer af sigtede.

Når en forsvarer er beskikket, må afhøring til politirapport, påhør af diktat til politirapport, gennemgang af den nedskrevne politirapport eller gennemlæsning og eventuel underskrift af politirapporten

ikke finde sted uden forsvarerens tilstedeværelse. Det skal af politirapporten fremgå, hvornår afhøringen er påbegyndt og tilendebragt, samt at forsvareren har været til stede.

2.2.2. Indenretlig afhøring

Under varetægtsfængsling i surrogat, f.eks. på psykiatrisk afdeling, vil reglerne om besøgs- og brevkontrol i retsplejelovens §§ 771 og 772 ikke kunne iagttages i samme omfang, som det er tilfældet under varetægtsfængsling i arresthus/anstalt, jf. afsnit 3.1.

I sager vedrørende alvorlig kriminalitet, hvor sigtede må forventes at blive varetægtsfængslet i surrogat, og hvor der efter sagens omstændigheder kan være bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen af sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre, bør anklagemyndigheden derfor overveje at foretage en indenretlig afhøring af vidner og sigtede på et tidligt tidspunkt under sagens efterforskning.

Det følger af retsplejelovens § 747, stk. 2, nr. 1-3, at der efter anmodning afholdes retsmøde inden domsforhandlingen, når det er påkrævet for at sikre bevis, som det ellers må befrygtes vil gå tabt (nr. 1), ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres umiddelbart for den dømmende ret (nr. 2), eller må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse (nr. 3).

3. Placering af varetægtsarrestanter udenfor arresthus

Bliver der tale om varetægtsfængsling af den sigtede i en straffesag, og foreligger der oplysninger om, at sigtede er mentalt afvigende, eller fremkommer sådanne oplysninger under varetægtsfængslingen, bør følgende iagttages:

3.1. Retsplejelovens § 765 – sigtede samtykker

Er betingelserne for anvendelse af varetægtsfængsling til stede, men varetægtsfængslingens øjemed kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, træffer retten, hvis sigtede samtykker heri, i stedet for varetægtsfængsling bestemmelse derom, jf. retsplejelovens § 765, stk. 1.

Det følger videre af retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 og nr. 4, at retten bl.a. kan bestemme, at sigtede skal tage ophold i egnet hjem eller institution (nr. 3), eller at sigtede skal undergive sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende, om fornødent på hospital eller særlig institution (nr. 4).

Udgangstilladelse mv. for personer anbragt i varetægtssurrogat på hospital eller institution i medfør af retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 og nr. 4, er reguleret i § 7 i bekendtgørelse nr. 200 af 25. marts 2004 om udgangstilladelse mv. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafretlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret.

I forbindelse med varetægtssurrogat af frihedsberøvende karakter i medfør af retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 og 4, kan politiet træffe bestemmelse om besøgs- og brevkontrol i medfør af en analogi af retsplejelovens § 771 og § 772, jf. UfR 1999.933Ø. Opmærksomheden henledes imidlertid på, at det kan være vanskeligt for den enkelte institution eller den enkelte afdeling at sikre, at varetægtsarrestanten ikke modtager besøg udenom besøgskontrollen, ligesom det kan være vanskeligt at hindre, at arrestanten ikke afsender eller modtager breve udenom brevkontrollen.

3.2. Retsplejelovens § 770, stk. 2 – anbringelse af helbredsmæssige grunde

Det følger af retsplejelovens § 770, stk. 2, at anbringelse uden for varetægtsfængsel kan ske af helbredsmæssige grunde eller i medfør af retsplejelovens § 777.

Overførsel af helbredsmæssige grunde kan ske til hospitaler, herunder psykiatriske afdelinger, uden for Kriminalforsorgen.

En overførsel i medfør af retsplejelovens § 770, stk. 2, er en lægelig beslutning og sker således uden rettens medvirken. Varetægtsfængslet/arresthuset bør rette henvendelse til politiet og forsvareren, inden overførslen iværksættes, idet politiet kan være i besiddelse af oplysninger om arrestantens farlighed mv., der kan have betydning for vurderingen af, om anbringelsen er hensigtsmæssig.

Bliver opholdet af længere varighed, bør anbringelsen ske enten i medfør af retsplejelovens § 765 eller i medfør af retsplejelovens § 777.

Udgangstilladelse er reguleret i retsplejelovens § 771, stk. 2, hvorefter institutionens ledelse med politiets samtykke kan give en varetægtsarrestant udgangstilladelse med ledsager for et kortere tidsrum.

3.3. Retsplejelovens § 777 – overførsel til hospital mv. eller anden institution

En varetægtsarrestant kan efter retsplejelovens § 777 bl.a. anbringes i hospital mv., jf. straffelovens §§ 68 og 69. Betingelserne for overførsel til hospital eller anden institution (f.eks. Anstalten ved Herstedvester) er

- 1) anklagemyndighedens samtykke,
- 2) hospitalets/institutionens samtykke og
- 3) arrestantens samtykke.

Hvis helbredsmæssige hensyn eller hensynet til andres sikkerhed gør det påkrævet, kan retten undtagelsesvis godkende en anbringelse uden arrestantens samtykke, jf. retsplejelovens § 777, 2. pkt.

En overførsel i medfør af retsplejelovens § 777 kan således komme på tale, hvor der under en varetægtsfængsling fremkommer oplysninger om, at sigtede er psykisk syg eller mentalt retarderet og derfor bør opholde sig på psykiatrisk afdeling, institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller anden egnet institution i stedet for arresthus.

Det følger af retsplejelovens § 777, 3. pkt., at arrestanter, der frivilligt overføres til en fuldbyrdelsesinstitution efter retsplejelovens § 777, 1. pkt., skal behandles efter de regler, der gælder for de øvrige personer, der er anbragt dér i henhold til dom. Det gælder også besøgs- og brevkontrol, og hvis institutionens regler ikke er tilstrækkelige til at opnå øjemedet med varetægtsfængslingen, f.eks. hvis der er kollusionsfare efter § 762, stk. 1, nr. 3, bør anbringelse efter § 777 ikke ske.

Arrestanter, der tvangsmæssigt er overført til institutionen efter retsplejelovens § 777, 2. pkt., behandles efter reglerne om varetægtsarrestanter, i det omfang hensynet til orden og sikkerhed i institutionen gør det muligt. Også i disse tilfælde gælder det, at overførsel ikke bør ske, hvis øjemedet med varetægtsfængslingen dermed vil forspildes.

Udgangstilladelse mv. er reguleret af retsplejelovens § 777, 4. pkt., hvorefter arrestanten ikke uden rettens godkendelse må forlade institutionen, bortset fra de tilfælde, der er nævnt i § 771, stk. 2. Institutionens ledelse kan efter retsplejelovens § 771, stk. 2, med politiets samtykke tillade udgang med ledsager for et kortere tidsrum fra afdelingen eller fra institutionens eller hospitalets område.

3.4. Overførsel til særlige institutioner

3.4.1. Sikringsafdelingen ved Psykiatrihospitalet i Nykøbing Sjælland

Ifølge § 2 i lov nr. 1396 af 21. december 2005 om retspsykiatrisk behandling mv., påhviler det regionsrådet for Region Sjælland at drive den til Psykiatrihospitalet i Nykøbing Sjælland knyttede sikringsafdeling. Sikringsafdelingen udgør således en særlig enhed indenfor hospitalet, men indgår samtidig som en integreret del af hospitalets retspsykiatriske afdeling.

Regulativ af 1. juni 1994 for sikringsafdelingen indeholder regler om optagelse på sikringsafdelingen. Regulativet er optrykt som bilag 1. Regulativet berøres ikke indholdsmæssigt af de nye kommune- og regionsinddelinger.

Det følger af regulativets punkt 2, at afdelingen optager sindssyge personer, om hvem det ved dom, kendelse eller administrativ resolution i medfør af § 40 (farlighedsdekret) i lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien bestemmes, at der bør træffes sikkerhedsforanstaltninger over for. Der optages dog kun personer, som af Justitsministeriet skønnes egnede dertil.

Desuden modtages ifølge regulativet varetægtsfængslede efter kendelse til hospitalsmæssig mentalobservation i henhold til retsplejelovens § 809, stk. 2. Herudover modtages varetægtsfængslede alene i henhold til retsplejelovens § 777.

Mentalundersøgelse i henhold til retsplejelovens § 809, stk. 2, foretages på sikringsafdelingen, når den varetægtsfængslede af anklagemyndigheden anses for så personfarlig eller risikoen for undvigelse for så stor, at observation på sikringsafdelingen er påkrævet, jf. punkt 2 i bilag 1.

Opstår der spørgsmål om mentalobservation under indlæggelse på sikringsafdelingen, skal der tages kontakt til overlægen på sikringsafdelingen. Overlægen skal orienteres om grundlaget for begæringen og anmodes om oplysning om, hvorvidt sikringsafdelingen har kapacitet til at modtage arrestanten. Herefter forelægges sagen for statsadvokaten, der vurderer, om der er grundlag for, at mentalundersøgelsen sker på sikringsafdelingen, jf. herved også afsnit 4.3. om forelæggelse for statsadvokaten af spørgsmålet om mentalundersøgelse under indlæggelse.

Opmærksomheden henledes endvidere på punkt 6 i regulativet, hvorefter sikringsafdelingen, forinden en patient modtages, skal tilstilles lægelige oplysninger i fornødent omfang samt den pågældende sags akter.

Forbliven på sikringsafdelingen, efter at mentalundersøgelse er afsluttet, og indtil der er faldet dom i sagen, kan besluttes efter reglerne i retsplejelovens § 777.

Varetægtsfængslede – der ikke overføres på grundlag af farlighedsdekret eller med henblik på mentalundersøgelse – modtages herudover alene i henhold til retsplejelovens § 777, jf. punkt 2 i regulativet.

Det betyder, at sikringsafdelingen skal samtykke i overførslen.

3.4.2. Kofoedsminde

Den eneste institution for mentalt retarderede, der i øjeblikket har en sikret afdeling, er Kofoedsminde i Lolland Kommune.

På den sikrede afdeling modtager Kofoedsminde bl.a. arrestanter i medfør af retsplejelovens § 765 og § 777 samt arrestanter til mentalundersøgelse.

4. Mentalundersøgelse

4.1. Betingelser for iværksættelse af en mentalundersøgelse

Sigtede skal efter retsplejelovens § 809, stk. 1, underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse.

Om en mentalundersøgelse er af betydning for sagens afgørelse, kan eventuelt afklares ved en personundersøgelse efter retsplejelovens § 808, jf. herved Rigsadvokatmeddelelse nr. 3/2000, pkt. 2, hvor efter en sådan undersøgelse bør indhentes, hvis der skønnes at være behov for oplysninger om sigtedes personlige forhold til brug for afgørelsen af, om der bør iværksettes mentalundersøgelse.

Der skal endvidere ifølge retningslinierne i Rigsadvokatmeddelelse nr. 3/2000 indhentes en personundersøgelse i de tilfælde, hvor sigtede skal undergives mentalundersøgelse, og hvis oplysningerne om sigtedes personlige forhold mest hensigtsmæssigt – f.eks. på grund af geografiske forhold – kan tilvejebringes gennem kriminalforsorgen.

Personundersøgelse skal dog ikke foretages, når en ambulant mentalundersøgelse gennemføres efter aftalen med Århus, Nordjyllands og Fyns Amter eller hos Justitsministeriet, Retspsykiatrisk Klinik, jf. afsnit 4.5. nedenfor. Der er endvidere ikke behov for at foretage personundersøgelse, hvis det er åbenbart, at mentalundersøgelse skal foretages under indlæggelse.

Mentalundersøgelse vil være indiceret i nedennævnte tilfælde:

- 1) Hvis sigtede tidligere har modtaget psykiatrisk behandling, eller der i øvrigt kan være grund til at formode, at sigtede er sindssyg eller mentalt retarderet, jf. straffelovens § 16.
- 2) Når der i øvrigt, f.eks. på grund af de strafbare handlingers art og/eller grovhed, er grund til at formode, at sigtedes mentale tilstand afviger fra det normale. Mentalundersøgelse bør normalt ske, når sigtelsen angår
 - drab eller forsøg herpå,
 - grovere meningsløs eller særegen form for vold, herunder særligt i gentagelsestilfælde,
 - grovere voldtægt og voldtægt i gentagelsestilfælde eller forsøg herpå,
 - grovere eller gentagne seksualforbrydelser over for børn,
 - seksualforbrydelser omfattet af ordningen med behandling som alternativ til frihedsstraf, hvis sigtede ønsker at indgå i ordningen, jf. Rigsadvokatmeddelelse nr. 9/2005, kapitel 23, eller
 - forsætlig brandstiftelse uden økonomisk motiv eller forsøg herpå.
- 3) Når kriminalitetsbetingelserne for anvendelse af forvaring efter straffelovens § 70 er opfyldt, herunder f.eks. gentagen voldtægt, røveri mv.

Denne opregning er ikke bindende og ikke udtømmende.

Også i andre tilfælde kan mentalundersøgelse efter en konkret vurdering være formålstjenlig. Det gælder f.eks. med hensyn til a) lovovertrædere, hvis kriminalitet må antages at være begrundet i, at stof- eller alkoholmisbrug har ført til alvorlig psykisk forstyrrelse, b) unge lovovertrædere, som frembyder tegn på psykisk afvigelse eller mental retardering, hvis der er spørgsmål om anvendelse af ube-

tinget fængselsstraf, og med hensyn til c) lovovertrædere over 60 år, der ikke tidligere er straffet, og nu sigtes for en overtrædelse, der skønnes at ville medføre ubetinget fængselsstraf, hvis der kan være grund til at formode, at kriminaliteten står i forbindelse med en aldersbetinget sjælelig svækkelsestilstand.

Om mentalundersøgelse skal foretages, beror på en samlet vurdering, der foruden det umiddelbare indtryk af sigtede under afhøringerne og hans adfærd under en eventuel varetægtsfængsling omfatter den aktuelle sag, tidligere sager, oplysningerne om hans personlige forhold i en personundersøgelse efter retsplejelovens § 808 og oplysninger om tidligere psykiatrisk behandling eller sociale hjælpeforanstaltninger.

Oplysningerne fra en tidligere mentalundersøgelse vil efter omstændighederne kunne gøre en mentalundersøgelse upåkrævet, når der kun er gået få år fra den sidste undersøgelse.

Har sigtede været underkastet psykiatrisk behandling eller hjælpeforanstaltninger, kan iværksættelse af en mentalundersøgelse eventuelt undgås ved, at sagen forelægges for den pågældende institution med anmodning om en erklæring om sigtedes psykiske tilstand baseret på en aktuel undersøgelse. Anklagemyndigheden bør i disse tilfælde tillige anmode om oplysning om, hvorvidt sigtede er omfattet af straffelovens § 16 eller § 69, og i bekræftende fald om der kan peges på en egnet foranstaltning.

Ved afgørelsen af, om mentalundersøgelse skal finde sted, må det tillige tages i betragtning, at undersøgelsen kan være en belastning for sigtede og vil kunne medføre en forsinkelse af sagen. Mentalundersøgelse bør derfor kun iværksættes, når undersøgelsen må antages at kunne få betydning for sagens afgørelse.

Mentalundersøgelse bør i reglen ikke iværksættes, når der ikke er spørgsmål om anden retsfølge end bøde.

4.2. Undersøgelsens form (ambulant eller under indlæggelse)

Mentalundersøgelse sker som udgangspunkt ambulant, dvs. uden indlæggelse på psykiatrisk afdeling eller ophold på institution. Både arrestanter og personer på fri fod kan undersøges ambulant.

Undersøgelse under indlæggelse kan være indiceret, hvis

- den undersøgende læge anbefaler, at undersøgelsen skal ske under indlæggelse,
- sigtede i forvejen er indlagt/varetægtsfængslet i surrogat på psykiatrisk afdeling,
- sigtede opholder sig på institution for mentalt retarderede, eller
- sigtede nægter at medvirke til en ambulant mentalundersøgelse.

Retten kendelse er altid påkrævet, når sigtede ikke samtykker i undersøgelsen eller er varetægtsfængslet, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1, eller når sigtede skal mentalundersøges under indlæggelse, jf. retsplejelovens § 809, stk. 2. Der er således i retsplejelovens § 809, stk. 2, hjemmel til at frihedsbe-

røve sigtede alene med henblik på gennemførelse af en mentalundersøgelse under indlæggelse. Frihedsberøvelsen kan dog ikke udstrækkes længere, end hvad der er nødvendigt af hensyn til mentalundersøgelsen, jf. U1999.1117Ø. Retten kan om nødvendigt fastsætte en frist for sagens fornyede forelæggelse for retten, jf. TfK 2003, s. 50/2, hvor Vestre Landsret traf bestemmelse om, at sagen skulle forelægges byretten på ny, såfremt frihedsberøvelsen blev udstrakt over 4 uger.

Undersøgelse under indlæggelse skal som udgangspunkt foretages på en psykiatrisk afdeling i sigtedes bopælsregion, jf. § 1, nr. 1, i lov nr. 1396 af 21. december 2005 om retspsykiatrisk behandling mv., hvoraf det fremgår, at regionsrådene har pligt til på deres psykiatriske sygehuse eller sygehusafdelinger at modtage personer, der efter retskendelse skal indlægges til mentalundersøgelse.

Er der afsagt kendelse om mentalundersøgelse under indlæggelse, kan anklagemyndigheden dog bestemme, at undersøgelsen skal foretages på en psykiatrisk afdeling udenfor bopælsregionen, jf. § 14, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 109 af 21. februar 2006 om ret til sygehusbehandling og befordring mv.

4.3. Fremgangsmåden

Behovet for mentalundersøgelse skal afklares så tidligt som muligt under efterforskningen. Formålet hermed er at sikre, at undersøgelsen af den sigtede kan iværksættes uden at forsinke straffesagen væsentligt. Det kan dog efter en konkret vurdering være hensigtsmæssigt først at iværksætte undersøgelsen af sigtede efter, at hovedparten af efterforskningen er afsluttet. Dette vil navnlig være tilfældet, hvis det må forudses, at den sigtede skal deltage i en række politiafhøringer med henblik på at få afklaret sagens nærmere omstændigheder. I sådanne tilfælde vil det således ud fra en lægelig vurdering kunne være uhensigtsmæssigt, hvis den sigtede skal deltage i politiafhøringer sideløbende med de samtaler, prøver mv., som sigtede deltager i som en del af mentalundersøgelsen.

Anklagemyndigheden afgør, om der skal fremsættes begæring om mentalundersøgelse, og tager stilling til begæring herom fra anden side, herunder fra forsvareren. Politidirektøren kan kun fremsætte begæring om, at undersøgelsen sker under indlæggelse, såfremt statsadvokaten har godkendt dette. Forelæggelse for statsadvokaten af dette spørgsmål kan eventuelt ske telefonisk.

Anmodningen om mentalundersøgelse stiles til den institution/læge, der skal forestå undersøgelsen, eller til den afdeling, hvor indlæggelse skal ske. Forsvareren skal have tilsendt kopi af anmodningen med oplysning om, at eventuelle ønsker om besvarelse af yderligere spørgsmål snarest muligt skal sendes til politidirektøren.

Anmodningen vedlægges de under pkt. 4.4. nævnte bilag i kopi. Originalbilagene forbliver i politikredsen til brug ved yderligere behandling af sagen.

Ambulante mentalundersøgelser skal så vidt muligt være gennemført senest 6 uger efter, at anklagemyndigheden har rekvireret en ambulant mentalundersøgelse. Kan erklæringen ikke foreligge inden dette tidspunkt, oplyser vedkommende læge anklagemyndigheden herom og om, hvornår erklæringen

kan forventes at foreligge, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54 (se pkt. 4.5. vedrørende nævnte cirkulæreskrivelse).

Mentalundersøgelse under indlæggelse på psykiatrisk afdeling må som udgangspunkt forventes at kunne gennemføres på 8 uger, men det kan i nogle tilfælde være nødvendigt med en lidt længere hospitalsindlæggelse, hvilket kan medføre en forsinkelse af erklæringen.

4.4. Grundlaget

Ved fremsendelsen af en anmodning om mentalundersøgelse skal følgende akter være vedlagt i kopi:

- Hele sagsmaterialet (rapporter mv.) incl. alle retsbogsudskrifter, herunder en eventuel kendelse om mentalundersøgelse. I omfangsrige sager kan behovet for fremsendelse af bilag aftales med den ansvarlige overlæge på den institution, der skal foretage undersøgelsen. For sigtede på fri fod, der har samtykket i mentalundersøgelsen, vedlægges samtykkeerklæring.
- Mappe med personlige oplysninger (herunder eventuel tidligere indhentet personundersøgelse efter retsplejelovens § 808) samt forakter. Såfremt den tidligere kriminalitet er af begrænset alvor og omfang, vil særakter være tilstrækkelige,
- aktuel straffeattest og
- aktuel udskrift fra Det Centrale Personregister, evt. vedlagt historiske adresser.

For sigtede på fri fod, der er uden fast bopæl, eller som af andre grunde er vanskelige at træffe, bør anklagemyndigheden fra sigtede få oplysning om en person, der kan bistå med kontakten til sigtede i forbindelse med gennemførelse af mentalundersøgelsen. Oplysning herom sendes til den institution, der skal foretage mentalundersøgelsen.

4.5. Særligt vedrørende ambulante mentalundersøgelser

På baggrund af kommunalreformen overvejes for tiden den fremtidige ordning for samtlige politikredse for så vidt angår ambulante mentalundersøgelser. Indtil disse overvejelser er afsluttet, må spørgsmålet om, hvor ambulante mentalundersøgelser gennemføres, løses i politikredsene, herunder på baggrund af ordningen, som blev anvendt forud for politikredsreformen, jf. i det følgende.

Justitsministeriet, Retspsykiatrisk Klinik, har således hidtil udført ambulante mentalundersøgelser for de tidligere politikredse 1-8.

Justitsministeriet har indgået aftale med Århus, Nordjyllands og Fyns Amter om ambulante mentalundersøgelser, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i de tidligere politikredse 23-54.

Om denne aftale henvises til bilag 2 til denne meddelelse.

Opmærksomheden henledes på, at der ikke skal indhentes personundersøgelse i medfør af retsplejelovens § 808 for de sigtede, der er omfattet af disse ordninger, idet det påhviler pågældende afdelinger og klinikker at indhente de oplysninger, der vedrører sigtedes ”ydre levnedsløb”, jf. punkt 3 i aftalen.

De tidligere politikredse 9-22 har hidtil haft individuelle lokale ordninger. Disse ordninger har bestået i aftaler med lokale psykiatriske afdelinger og privatpraktiserende psykiatere.

5. Indholdet af mentalerklæringer

Retslægerrådet har i Retslægerrådets Årsberetning 1994, side 61 ff, bemærket, at den skriftlige behandling i Retslægerrådet forudsætter grundige og fagligt kompetente speciallægeerklæringer.

Opmærksomheden henledes på, at en retspsykiatrisk erklæring bør indeholde de oplysninger, der er nærmere beskrevet i aftalen mellem Justitsministeriet og Århus, Nordjyllands og Fyns amter, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54, der er optrykt som bilag 2 til denne meddelelse. Erklæringen bør endvidere indeholde oplysninger om, hvorvidt sigtede har eller har haft et alkohol- eller stofmisbrug.

6. Forelæggelse for Retslægerådet

Mentalundersøgelsen forelægges som regel for Retslægerådet

- 1) når sigtelsen angår personfarlig kriminalitet, og den sigtede ifølge mentalerklæringen er sindssyg eller mentalt retarderet,
- 2) når mentalerklæringen anbefaler dom til anbringelse i institution,
- 3) når der er rejst spørgsmål om anvendelse af forvaring, jf. straffelovens § 70,
- 4) når der er spørgsmål om at anvende foranstaltninger for personer omfattet af straffelovens § 73,
- 5) når der er tvivl om, hvilken foranstaltning der er bedst egnet til at forebygge lovovertrædelser, eller der i øvrigt er andre tvivlsspørgsmål vedrørende sanktionsspørgsmålet, eller
- 6) når der i øvrigt foreligger særlig anledning til, at rådets erklæring om sanktionsspørgsmålet indhentes. En særlig anledning kan foreligge, når der ikke i mentalerklæringen anbefales en særforanstaltning, men hvor der i sagen er oplysninger om, enten at sigtede tidligere har været indlagt på psykiatrisk afdeling, eller at der tidligere har været iværksat foranstaltninger over for sigtede.

I sager, hvor politidirektøren har påtalekompetencen, forelægger politidirektøren mentalundersøgelsen for Retslægerådet. I sager, hvor statsadvokaten har påtalekompetencen, forelægger statsadvokaten mentalundersøgelsen for Retslægerådet. I tvivlstilfælde afgør statsadvokaten, om en sag skal forelægges for Retslægerådet.

Ved sagens fremsendelse til Retslægerådet bør mentalerklæringen vedlægges i to eksemplarer, således at Retslægerådet kan beholde det ene eksemplar.

7. Foranstaltninger efter straffelovens § 68

7.1. Indledning

Foranstaltninger efter straffelovens § 68 (særforanstaltninger) har til formål at forebygge lovovertrædelser. Foranstaltningen fastsættes ved dom og kan bestå i mindre indgribende foranstaltninger, i anbringelse i psykiatrisk afdeling eller institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i en afgørelse, der giver mulighed for administrativt, dvs. uden yderligere medvirken af en domstol, at træffe bestemmelse om indlæggelse/anbringelse, ligesom udskrivning kan ske administrativt.

Opregningen i § 68 er ikke udtømmende, og en foranstaltning kan tilpasses lovovertræderens individuelle behov.

Det er anklagemyndighedens opgave at nedlægge påstand om den foranstaltning, der efter anklagemyndighedens opfattelse er bedst egnet til at forebygge lovovertrædelser.

7.1.1. Psykisk syge

Foranstaltninger over for psykisk syge fuldbyrdes af sygehusvæsenet, der drives af regionerne, jf. § 74 i sundhedsloven, lov nr. 546 af 24. juni 2005.

Regionsrådenes modtagepligt er beskrevet i § 1 i lov nr. 1396 af 21. december 2005 om retspsykiatrisk behandling. Ifølge § 2 i samme lov påhviler det regionsrådet for Region Sjælland at drive den til Psykiatrihospitalet i Nykøbing Sjælland knyttede sikringsafdeling.

Udgifterne, der er forbundet med behandling, undersøgelse mv. af foranstaltningsdømte, der har bopæl her i landet, afholdes af bopælsregionen, jf. § 49, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 109 af 21. februar 2006 om ret til sygehusbehandling og befordring mv.

7.1.2. Mentalt retarderede

Foranstaltninger over for mentalt retarderede fuldbyrdes af kommunerne. Kommunernes pligt til at modtage personer, der er dømt til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, fremgår af § 108 stk. 1, jf. stk. 6, i lovbekendtgørelse nr. 58 af 18. januar 2007 om social service og § 18 i bekendtgørelse nr. 789 af 6. juli 2006 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter serviceloven.

Det fremgår af § 17, stk. 4, i samme bekendtgørelse, at kommunalbestyrelsen for Lolland Kommune har pligt til at etablere tilbud i særlig sikret afdeling på Kofoedsminde og til i dette tilbud at modtage personer, som i henhold til dom eller retskendelse skal optages i særligt botilbud.

Ifølge § 16 a i lovbekendtgørelse nr. 56 af 18. januar 2007 om retssikkerhed og administration på det sociale område fører kommunalbestyrelsen tilsyn med personer med betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som i henhold til dom eller retskendelse eller som vilkår for tiltalefrafald eller prøveløsladelse skal undergives tilsyn af de sociale myndigheder. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse træffe afgørelse om ophold i boform efter § 108 i lov om social service.

Udgifterne, der er forbundet med ophold på en døgninstitution, afholdes efter § 173 i lov nr. 58 af 18. januar 2007 om social service, som udgangspunkt af kommunen.

Der har forud for den 1. januar 2007, hvor kommunalreformen trådte i kraft, været oprettet tværfaglige samråd i en række af de tidligere amter. Anklagemyndigheden har således inden domsforhandlingen kunnet indhente en udtalelse fra disse tværfaglige samråd om den praktiske mulighed for fuldbyrdelse af domme vedrørende psykisk udviklingshæmmede, herunder om anbringelses- og sikkerhedsmæssige problemer.

Da amterne som følge af reformen er nedlagt og erstattet af fem regioner, er det på nuværende tidspunkt uafklaret, i hvilket omfang samrådene bliver videreført, herunder i hvilket regi og i hvilken form det vil ske.

7.2. Foranstaltninger efter straffelovens § 68 – herunder spørgsmålet om forelæggelse for statsadvokaten

Over for tiltalte, der frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16, kan der ifølge straffelovens § 68 bl.a. træffes bestemmelse om anbringelse i hospital for sindslidende (psykiatrisk afdeling), i egnet hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg, eller om afvæning, psykiatrisk behandling mv.

I medfør af § 69 kan foranstaltninger efter § 68, 2. pkt., anvendes over for tiltalte, der ved den strafbare handlings foretagelse befandt sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, og som ikke er af den i § 16 nævnte beskaffenhed.

I medfør af § 73 kan foranstaltninger efter §§ 68-69 anvendes over for tiltalte, der efter den strafbare handling, men før dom er afsagt, er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af den i § 16 eller § 69 nævnte art, hvis det findes formålstjenligt, eller indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes.

Efter straffelovens § 68 a og § 69 a skal der i en række tilfælde fastsættes en længstetid for foranstaltninger efter §§ 68 og 69. For personer, der er omfattet af straffelovens § 69 skal der tillige, jf. § 69 a, fastsættes en længstetid for ophold i institution, hvis foranstaltningen giver mulighed herfor.

Statsadvokaten skal have forelagt sager, hvor der er spørgsmål om at nedlægge påstand om anden sanktion end almindelig straf. Det er derfor statsadvokaten, der afgør, hvilken foranstaltning anklagemyndigheden skal nedlægge påstand om.

Ved vurderingen af, hvilken foranstaltning der bør nedlægges påstand om, indgår en afvejning af sikkerheds- og behandlingsmæssige hensyn, men også proportionalitetsbetragtninger under hensyntagen til kriminalitetens art og grovhed.

I U2004.970H ændrede Højesteret således landsrettens dom, idet en dom til behandling på psykiatrisk hospital for overtrædelse af straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser blev ændret af Højesteret til en dom til ambulat behandling bl.a. under henvisning til den dømtes personlige forhold og risikoen for fremtidig kriminalitet vurderet i lyset af de begåede lovovertrædelser.

7.3. Foranstaltninger over for personer, der er sindssyge eller i en tilstand sidestillet hermed, jf. § 16, stk. 1, 1. og 3. pkt.

Der fastsættes herved følgende retningslinier med hensyn til udformningen af påstanden om de sædvanligt forekommende foranstaltningstyper, der skal fuldbyrdes med bistand af det psykiatriske sygehusvæsen. Anklagemyndigheden skal i sin påstand angive, hvorvidt og i givet fald hvilken længstetid der bør fastsættes for foranstaltningen.

Foranstaltningerne i dette afsnit kan anvendes over for personer omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., eller § 16, stk. 1, 3. pkt. Om anvendelsen over for personer omfattet af straffelovens § 69 eller § 73 henvises til afsnit 7.6. og afsnit 7.7.

A. Dom til anbringelse

A.1. Påstand om dom til anbringelse i psykiatrisk afdeling nedlægges, når tiltalte er sindssyg og frembyder en sådan fare for retssikkerheden, at han efter anklagemyndighedens opfattelse ikke bør kunne udskrives uden ifølge retskendelse. Disse domfældte vil ikke kunne anbringes udenfor psykiatrisk afdeling eller udskrives efter vedkommende overlæges egen bestemmelse.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, og afsnit 9 nedenfor.

A.2. Påstand om dom til anbringelse på sikringsafdelingen ved Psykiatrhospitalet i Nykøbing Sjælland nedlægges, når tiltalte er sindssyg og fra lægelig side bedømmes som udtalt farlig og derfor frembyder nærliggende risiko for personfarlige handlinger.

Der er tale om en særlig form for anbringelsesdom, hvor domfældte ikke vil kunne anbringes uden for sikringsafdelingen. Påstanden forudsætter, at Justitsministeriet har skønnet, at den sigtede er egnet til optagelse på sikringsafdelingen, jf. regulativ af 1. juni 1994 for sikringsafdelingen, der er optrykt som bilag 1. Sager, hvor der skal nedlægges påstand om dom til anbringelse på sikringsafdelingen, skal statsadvokaten således forelægge for Justitsministeriet gennem Rigsadvokaten.

Det må antages, at der i sager af denne art normalt ikke skal fastsættes en længstetid, jf. § straffelovens 68 a, stk. 2.

B. Behandlingsdom

B.1. Påstand om dom til behandling på psykiatrisk afdeling eller under tilsyn heraf og således, at overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse, vil være indiceret i tilfælde, hvor behandlingsmæssige hensyn træder i forgrunden, og hvor hensynet til retssikkerheden ikke er så påtrængende, at domstolskontrol med udskrivning kan anses for påkrævet. En afgørelse af dette indhold forudsætter som udgangspunkt, at behandlingen bliver indledt med indlæggelse i psykiatrisk afdeling. Domfældte vil kunne udskrives til fortsat ambulat behandling og vil kunne genindlægges uden retskendelse, om fornødent med bistand af politiet. Beslutningen om udskrivning og indlæggelse træffes således af overlægen.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, og afsnit 9 nedenfor.

B.2. Det tilsyn, der kan føres af afdelingen ved udskrivelse under en foranstaltning af den under B.1. nævnte karakter, vil ofte være utilstrækkeligt over for psykisk afvigende lovovertrædere. Hvis det på forhånd er klart, at social støtte, f.eks. et tilsyn, der giver mulighed for at opsøge domfældte i tilfælde af udeblivelse, er påkrævet, bør påstanden lyde på behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen i forbindelse med afdelingen under udskrivning, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse. Bortset herfra har denne foranstaltning samme indhold som foranstaltningen under B.1.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, og afsnit 9 nedenfor.

C. Dom til ambulat behandling

Hvis det skønnes, at der ikke er behov for indlæggelse, f.eks. hvis det af sagen fremgår, at tiltalte allerede frivilligt indgår i et ambulat behandlingsforløb og dermed har vist sig velmotiveret for ambulat behandling, kan der i stedet nedlægges påstand om dom til ambulat behandling, jf. nedenfor under C.1. og C.2. Det kan ofte vise sig påkrævet at indlægge den dømte uden at ændre foranstaltningen. I disse tilfælde anvendes dom som anført nedenfor under C.3.1. og C.3.2.

C.1. Påstand om dom til ambulat behandling ved psykiatrisk afdeling nedlægges, når den fornødne behandling ventes at kunne gennemføres ambulat, og hensynet til retssikkerheden ikke gør en mere indgribende foranstaltning påkrævet. En foranstaltning af dette indhold forpligter den dømte til at møde til behandling og undergive sig tilsyn i det omfang, som fastsættes af overlægen.

Der nedlægges påstand om en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. § 68 a, stk. 3, og afsnit 9 nedenfor. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, afgøres efter en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

C.2. De samme grunde, som er nævnt ovenfor under påstand B.2., vil ofte gøre det påkrævet at kombinere ambulante behandling med tilsyn af Kriminalforsorgen. I så fald nedlægges påstand om dom til ambulante behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen.

Der nedlægges påstand om en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. § 68 a, stk. 3, og afsnit 9 nedenfor. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, afgøres efter en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

C.3.1. Det kan være så tvivlsomt, om en ambulante behandling er gennemførlig, at der – navnlig når det drejer sig om tilfælde, hvor det er vigtigt, at indlæggelse kan ske straks uden foranstaltningssændring – kan være anledning til at foretrække en påstand om ambulante psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling, således at overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse i psykiatrisk afdeling.

Der nedlægges påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. § 68 a, stk. 1 og 2, og afsnit 9 nedenfor.

C.3.2. Hvis der til den ambulante behandling er knyttet tilsyn af Kriminalforsorgen, bør påstanden, når der er behov for umiddelbar indlæggelsesadgang, udformes som en påstand om ambulante psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. § 68 a, stk. 1 og 2, og afsnit 9 nedenfor.

Afgørelser af dette indhold (C.3.1. og C.3.2.) indebærer, at domfældte uden retskendelse og uden tvangsindlæggelse i henhold til lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien kan indlægges på psykiatrisk afdeling om fornødent med bistand af politiet.

7.4. Tilsyn af Kriminalforsorgen

I alle tilfælde, hvor der er spørgsmål om påstand om en foranstaltning, der indebærer tilsyn af Kriminalforsorgen kombineret med psykiatrisk behandling, skal Kriminalforsorgen inden domsafsigelsen have adgang til at vurdere, om man kan påtage sig tilsynet og om eventuelle nærmere vilkår, jf. de ovenfor nævnte påstande B.2., C.2., og C.3.2.

7.5. Foranstaltninger over for mentalt retarderede, jf. § 16, stk. 1, 2. pkt., og § 16, stk. 2

Foranstaltningerne i dette afsnit kan anvendes over for personer omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt., eller § 16, stk. 2. Om anvendelsen over for personer omfattet af straffelovens § 69 henvises til afsnit 7.6.

Anklagemyndighedens Årsberetning 1990, side 112 ff., indeholder en redegørelse om foranstaltninger over for denne gruppe kriminelle.

Der fastsættes herved følgende retningslinier med hensyn til udformningen af påstande over for mentalt retarderede m.fl., idet bemærkes, at der ved formuleringerne er taget udgangspunkt i, at der ikke for tiden findes lukkede afdelinger for personer med vidtgående psykiske handicap, men en sikret afdeling (Kofoedsminde). Anklagemyndigheden skal i anklageskriftet angive, hvorvidt og i givet fald hvilken længstetid der bør fastsættes for foranstaltningen.

I. Dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap

Denne påstand er beregnet på mentalt retarderede personer, der må anses som udtalt farlige og derfor frembyder nærliggende risiko for personfarlige handlinger. Dommen indebærer, at den pågældende anbringes på den sikrede afdeling på Kofoedsminde.

Det må antages, at der i sager af denne art normalt ikke skal fastsættes en længstetid, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2.

II. Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling

Denne foranstaltning indebærer, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning.

Denne påstand anvendes typisk over for mentalt retarderede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den mentalt retarderede har behov for konstant overvågning, og at der er risiko for ny personfarlig kriminalitet, således at den mentalt retarderede i givet fald hurtigt skal kunne overføres til sikret afdeling. Overførsel til sikret afdeling kræver således ikke rettens godkendelse.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, jf. afsnit 9 nedenfor.

III. Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap

Denne foranstaltning indebærer, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning.

Denne påstand anvendes typisk over for mentalt retarderede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den mentalt retarderede har behov for konstant overvågning.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, jf. afsnit 9 nedenfor.

IV. Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap

Denne påstand anvendes i sager, hvor det må påregnes, at en social indsats i form af tilsyn kan være tilstrækkelig, men hvor der kan opstå behov for, at den mentalt retarderede skal anbringes i institution. Påstanden forhindrer ikke, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning.

Påstanden kan suppleres, f.eks. med et vilkår om psykiatrisk behandling, der også giver mulighed for lægelig godkendt behandling mod misbrug.

Anbringelse i institution i henhold til en sådan dom sker ved administrativ beslutning. Den kræver således ikke rettens godkendelse.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, jf. afsnit 9 nedenfor.

V. Påstand om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedernes bestemmelse om ophold og arbejde

Denne påstand anvendes over for mentalt retarderede, der skønnes at have behov for social støtte i dagligdagen.

Påstanden kan eventuelt suppleres med særlige vilkår om psykiatrisk behandling, der også giver mulighed for lægelig godkendt behandling mod misbrug.

Der nedlægges påstand om en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 3, jf. afsnit 9 nedenfor. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

7.6. Personer omfattet af straffelovens § 69

Dette afsnit vedrører personer omfattet af straffelovens § 69 – dvs. personer, der ved den strafbare handling foretog sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, og som ikke er af den i § 16 nævnte beskaffenhed.

Bestemmelsen omfatter bl.a. sinker og andre svagtbegavede personer, udtalt personlighedsforstyrrede personer, personer med følgevirkninger af alkohol- eller stof-misbrug, personer med lettere demens og undertiden unge lovovertrædere. Også personer med visse seksuelle abnormiteter kan være omfattet af bestemmelsen. Ved alvorlige personlighedsmæssige afvigelser kan det blive aktuelt at anvende forvaring efter straffelovens § 70, jf. afsnit 8.

Der nedlægges kun påstand om foranstaltninger, såfremt dette findes formålstjenligt.

I langt de fleste tilfælde kan der ikke i de lægelige udtalelser peges på foranstaltninger, der findes mere formålstjenlige end straf. I disse tilfælde må anklagemyndighedens påstand som udgangspunkt være frihedsstraf. Det bør dog efter omstændighederne – hvor der er tale om mindre grove lovovertrædelser – overvejes, om sagen i stedet kan afgøres med en betinget dom, hvorved der kan fastsættes vilkår efter straffelovens § 57, herunder om tilsyn samt om at efterkomme tilsynsmyndighedens bestemmelser f.eks. om afvænningsbehandling, om ophold på egnet hjem eller institution eller om arbejde mv.

En foranstaltning vil normalt kun blive fundet formålstjenlig, hvis der er mulighed for at iværksætte en lægelig behandling eller forsorgsmæssigt tilsyn, der vil være egnet til at forebygge ny kriminalitet.

I nogle tilfælde vil de foranstaltninger, der er nævnt ovenfor under afsnit 7.3. (om sindssyge) eller afsnit 7.5. (om mentalt retarderede), kunne anvendes. Påstanden om foranstaltning bør i givet fald udformes i overensstemmelse med påstandene i disse afsnit.

Der kan dog efter omstændighederne også blive tale om – som særforanstaltning – at anvende bestemmelser om tilsyn og om ophold – eventuelt efter tilsynsmyndighedens bestemmelse – på kriminalforsorgens institutioner, f.eks. pensioner, eller institutioner under regionerne eller kommuner, f.eks. ungdomsinstitutioner, plejehjem eller lignende.

For unge, der på gerningstidspunktet endnu ikke er fyldt 18 år, kan der i øvrigt være mulighed for at anvende ungdomssanktion efter straffelovens § 74 a, hvis den unge ikke er så psykisk afvigende, at foranstaltning efter straffelovens § 68 eller § 69 er påkrævet, og betingelserne for i øvrigt at anvende ungdomssanktion er opfyldte, jf. nærmere herom i Rigsadvokatmeddelelse nr. 4/2007 om behandling af sager mod unge lovovertrædere.

I forbindelse med udformningen af påstanden skal der tages stilling til, om der skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen på 5 år, jf. straffelovens § 69 a, stk. 1, ingen længstetid, jf. straffelovens § 69 a, stk. 2, eller en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. straffelovens § 69 a, stk. 3, og nærmere nedenfor afsnit 9. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges en påstand om en længstetid på mindre end 3 år, må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Hvis afgørelsen medfører, at den dømte skal anbringes i institution eller giver mulighed herfor, skal der tillige fastsættes en længstetid for opholdet, jf. nedenfor under afsnit 9.3.

7.7. Personer omfattet af straffelovens § 73

Straffelovens § 73 omhandler de tilfælde, hvor gerningsmanden, efter den strafbare virksomhed er ophørt men før endelig dom, er kommet i en ikke blot forbigående tilstand, der er omfattet af straffelovens § 16 eller af straffelovens § 69.

Der kan over for personer omfattet af straffelovens § 73 især blive tale om at anvende foranstaltninger som nævnt ovenfor under afsnit 7.3. (om sindssyge). Endvidere kan det i sjældne tilfælde forekomme, at foranstaltningerne nævnt i afsnit 7.6. (om tilstande omfattet af § 69) anvendes, hvis en svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner er indtrådt i tiden mellem den strafbare handling og dommen.

I disse tilfælde skal retten træffe to afgørelser. For det første skal der tages stilling til, om der skal idømmes straf eller træffes bestemmelse om strafbortfald. Dernæst skal retten - hvad enten den første afgørelse falder ud til straf eller strafbortfald - træffe bestemmelse om, hvorvidt det er formålstjenligt at anvende særforanstaltninger.

Disse sager forelægges altid for Retslægerådet, jf. også afsnit 6 ovenfor.

I de tilfælde, hvor anklagemyndigheden finder, at der bør idømmes straf, og der desuden skal anvendes foranstaltninger, indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes, skal anklagemyndigheden tillige tage stilling til påstanden om, hvilken foranstaltning der skal anvendes, indtil fuldbyrdelse af straffen kan ske.

I to sager, hvor der var tale om alvorlig kriminalitet og langvarig frihedsstraf, fandt Højesteret, at den midlertidige foranstaltning burde være anbringelse på hospital for sindslidende, selv om Retslægerådet i begge sager havde peget på en behandlingsforanstaltning, jf. U1999.1488H og U2001.1334H.

Spørgsmålet om fastsættelse af længstetid i forbindelse med domme efter straffelovens § 73 er ikke omtalt i forarbejderne.

Ved U2002.58H har Højesteret truffet bestemmelse om, at tiltalte – der var omfattet af straffelovens § 73 – skulle anbringes i hospital for sindslidende, indtil straffen på 9 års fængsel for narkotikakriminalitet kunne fuldbyrdes. Samtidig bestemte Højesteret, at der skulle fastsættes en længstetid for hospitalet anbringelsen på 5 år. Højesteret bemærkede i den forbindelse, at det efter bestemmelseernes ordlyd og formålet med § 68 a må antages, at § 68 a også finder anvendelse i tilfælde, hvor der i medfør af § 73, stk. 1, træffes bestemmelse om foranstaltninger efter § 68.

I de sager, hvor en dom efter § 73 medfører, at der idømmes straf, men således at der skal anvendes foranstaltninger, indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes, må det på baggrund af den nævnte højesteretsdom antages, at der – i tilfælde, hvor der ikke er tale personfarlig kriminalitet omfattet af § 68 a, stk. 2, eller § 69 a, stk. 2 – skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen.

Er der derimod tale om tilfælde omfattet af § 68 a, stk. 2, eller § 69 a, stk. 2, skal der normalt ikke fastsættes en længstetid, jf. U2006.1665H, hvor tiltalte, der af landsretten var fundet skyldig i drab og legemsangreb af særlig farlig karakter og idømt 12 års fængsel, efter landsrettens dom var blevet sindssyg. Højesteret fandt ikke, at der under hensyn til oplysningerne om tiltaltes helbredsforhold og den alvorlige kriminalitet var grundlag for at lade straffen bortfalde i medfør af straffelovens § 73. Det blev bestemt, at tiltalte skulle anbringes i psykiatrisk afdeling, indtil fængselsstraffen kunne fuldbyrdes. Højesteret bestemte samtidig, at der i medfør af § 68 a, stk. 2, ikke skulle fastsættes længstetid for anbringelsen.

I de sjældne tilfælde, hvor der efter § 73 træffes bestemmelse om bortfald af straffen, således at foranstaltningen helt træder i stedet for straf, skal der i forbindelse med udformningen af påstanden tages stilling til, om der skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen.

Statsadvokaten fører tilsyn med domme efter § 73, hvor retten har bestemt, at der skal anvendes foranstaltninger, indtil eventuel overførsel til afsoning af frihedsstraffen, jf. også nedenfor afsnit 14.1.

Hvis de lægelige oplysninger taler for, at foranstaltningen ophører, må statsadvokaten rette henvendelse til Direktoratet for Kriminalforsorgen, der sørger for fuldbyrdelse af den resterende del af straffen.

8. Forvaring

Betingelserne for at idømme forvaring er fastsat i straffelovens § 70, hvor stk. 1 omfatter drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse mv., og stk. 2 omfatter voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse.

Anvendelse af forvaring i årene 1996-2005 er beskrevet i en artikel i Anklagemyndighedens Årsberetning 2003-2004, side 85 ff.

Forvaring finder i praksis anvendelse i tilfælde, hvor farligheden i kombination med kriminalitetens art ikke vil føre til fængsel på livstid eller en meget langvarig tidsbestemt straf, jf. nærmere Anklagemyndighedens Årsberetning 2003-2004, side 92.

Sager, hvor der er spørgsmål om at nedlægge påstand om forvaring, skal forelægges for Rigsadvokaten, inden der rejses tiltale.

Når der foreligger en endelig dom til forvaring, påhviler det politidirektøren snarest at sørge for, at dommen fuldbyrdes. Forvaringsdomme fuldbyrdes af Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Endelige domme i sager, hvor der er idømt forvaring, indberettes af vedkommende statsadvokat til Rigsadvokaten, idet Rigsadvokaten fører kontrol med varigheden af sådanne domme. Rigsadvokaten indhenter i den forbindelse med jævne mellemrum en udtalelse fra Direktoratet for Kriminalforsorgen om, hvorvidt foranstaltningen bør opretholdes, ændres eller ophæves.

Sager, hvor der efter straffelovens § 72 rejses spørgsmål om ændring, herunder prøveudskrivning, eller endelig ophævelse af en forvaringsdom, forelægges Rigsadvokaten gennem vedkommende statsadvokat. Rigsadvokaten afgør herefter, om der i den anledning skal indhentes erklæringer mv. vedrørende den forvaringsdømte. Rigsadvokaten lader herefter snarest muligt sagen indbringe for retten.

Behandlingen af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte er omtalt i bekendtgørelse nr. 393 af 17. maj 2001 samt Direktoratet for Kriminalforsorgens vejledning nr. 51 af 27. juni 2006 og vejledning nr. 103 af 16. maj 2001.

Bestemmelse om prøveudskrivning fra forvaring træffes af retten ved kendelse.

Der vil normalt være knyttet en række vilkår til prøveudskrivningen, herunder vilkår om, at der under nærmere angivne betingelser kan ske tilbageførsel til fængslet (anstalten). Det vil endvidere normalt være bestemt, at spørgsmålet om genanbringelsens opretholdelse i givet fald skal indbringes for retten senest 1 uge efter tilbageførslen.

Da det er Rigsadvokaten, der fører kontrol med varigheden af forvaringsdomme, skal også sager om administrativ tilbageførsel af prøveudskrevne behandles af Rigsadvokaten.

Sager, hvor politiet anmodes om bistand til tilbageførsel af en person, som er prøvedskrevet fra forvaring, forelægges derfor straks for Rigsadvokaten med påtegning om, at sagen haster. Rigsadvokaten påser herefter, at sagen indbringes for retten senest 1 uge efter tilbageførslen. Dette gælder også i de tilfælde, hvor det fremgår af en ældre prøvedskrivningskendelse, at statsadvokaten indbringer sagen for retten.

Kriminalforsorgen er på tilsvarende vis instrueret om straks at underrette Rigsadvokaten, når en prøvedskrevet person administrativt er ført tilbage til anstalten.

9. Længstetid

Som det fremgår ovenfor under afsnit 7.3., 7.5., 7.6. og 7.7., skal der i forbindelse med en påstand om en foranstaltningsdom også nedlægges påstand om, hvorvidt der skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen og i givet fald om varigheden af længstetiden. Denne påstand skal angives i anklageskriftet.

Nedenfor under afsnit 9.1. og 9.2. omtales valget af længstetider i forbindelse med dommen nærmere.

I afsnit 9.3. redegøres for de regler, der gælder om længstetider ved ændring af foranstaltninger efter straffelovens § 72.

9.1. Længstetid for foranstaltninger, der medfører, at den dømte skal eller kan anbringes i institution (§ 68 a, stk. 1 og 2, og § 69 a, stk. 1 og 2)

9.1.1. Institutionsopholdenes art

”Institution” i straffelovens § 68 a og § 69 a omfatter ifølge forarbejderne hospital for sindslidende, institution for personer med vidtgående psykiske handicap og andre institutions- eller institutionslignende forhold, f.eks. anbringelse i familiepleje eller på psykiatrisk plejehjem.

9.1.2. Længstetid på 5 år (§ 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1), forlængelse af længstetid samt længstetid for opholdet, jf. § 69 a, stk. 1

9.1.2.1. Straffelovens § 68 a, stk. 1

Efter bestemmelsen i straffelovens § 68 a, stk. 1, skal der, hvis en foranstaltning efter § 68 eller § 72, jf. § 68, medfører, at den dømte skal anbringes i institution, eller giver mulighed herfor, fastsættes en længstetid på 5 år for denne foranstaltning.

Bestemmelsen indebærer, at der ved denne type foranstaltninger i alle tilfælde skal fastsættes en længstetid på 5 år, medmindre der er tale om kriminalitet som nævnt i § 68 a, stk. 2, jf. nedenfor under afsnit 9.1.3.

Foranstaltningens længstetid omfatter både varigheden af selve foranstaltningen og varigheden af institutionsophold, som foranstaltningen medfører eller kan medføre. Længstetiden på 5 år omfatter også foranstaltninger, som senere fastsættes efter § 72, og som medfører en lempelse af den hidtidige foranstaltning.

Længstetiden udelukker ikke, at der inden udløbet af denne i medfør af straffelovens § 72 træffes afgørelse om ændring eller ophævelse af foranstaltningen, f.eks. hvis den dømtes forhold i foranstaltningstiden ændrer sig.

Bestemmelsen i § 68 a, stk. 1, 3. pkt., åbner mulighed for, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse kan fastsætte en ny længstetid på 2 år. Ifølge forarbejderne kan forlængelse ske med 2 år ad gangen, dvs. også i tilfælde, hvor længstetiden tidligere har været forlænget med to år. Forlængelse kan imidlertid kun ske under særlige omstændigheder, f.eks. hvis den dømtes tilstand er blevet forværret på en sådan måde, at den pågældende frembyder fare for andre, eller hvor der i øvrigt ved længstetidens udløb foreligger et åbenbart behov for at fortsætte en behandling eller pleje, der er motiveret af kriminalitetsforebyggende hensyn.

9.1.2.2. Straffelovens § 69 a, stk. 1

Efter bestemmelsen i § 69 a, stk. 1, skal der, hvis en foranstaltning efter § 69 medfører, at den dømte anbringes i institution, eller hvis foranstaltningen giver mulighed herfor, fastsættes en længstetid på 5 år for denne foranstaltning og en længstetid for opholdet, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år.

Bestemmelsen indebærer, at der ved denne type foranstaltninger i alle tilfælde skal fastsættes en længstetid på 5 år, medmindre der er tale om kriminalitet som nævnt i § 69 a, stk. 2, jf. nedenfor under afsnit 9.1.3. Længstetiden på 5 år omfatter også foranstaltninger, som senere fastsættes efter § 72, og som medfører en lempelse af den hidtidige foranstaltning.

Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse fastsætte en ny længstetid på 2 år for foranstaltningen eller en ny længstetid for opholdet. Nye længstetider kan fastsættes af samme grunde som nævnt ovenfor vedrørende ny længstetid efter straffelovens § 68 a.

Alle indlæggelser medregnes ved beregningen af længstetiden for opholdet. Dette betyder, at ikke kun indlæggelser i henhold til dommen medregnes, men også frivillige indlæggelser og tvangsindlæggelser på psykiatrisk afdeling, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 til overlæger på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om beregningen af længstetid for ophold på psykiatrisk sygehusafdeling i henhold til straffelovens 69. Cirkulæreskrivelsen er gengivet i bilag 3.

Det fremgår af den nævnte cirkulæreskrivelse, at ophold i daghospital ikke betragtes som en indlæggelse, der skal medregnes.

Det følger ligeledes af den nævnte cirkulæreskrivelse, at Justitsministeriet har anmodet overlægerne på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om at indberette enhver indlæggelse indenfor den af retten fastsatte længstetid til statsadvokaten med henblik på dennes varetagelse af kontrol med foranstaltningens varighed. I de tilfælde, hvor der skønnes at være behov for forlængelse af længstetiden, påhviler det ligeledes overlægerne at indberette dette til statsadvokaten, så vidt muligt i god tid før udløbet af den fastsatte længstetid.

Når længstetiden for ophold i institutionen efter § 69 a, stk. 1, er udløbet, kan indlæggelser i henhold til dommen ikke fortsætte eller iværksættes, jf. også nedenfor under afsnit 14.3.3.

Kontrollen med længstetid for ophold i institutionen er beskrevet nedenfor i indledningen til afsnit 14.

9.1.3. Ingen længstetid ved personfarlig kriminalitet (§ 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2)

Ved foranstaltninger, der medfører institutionsanbringelse eller giver mulighed herfor, fastsættes der i almindelighed ingen længstetid, jf. § 68 a, stk. 2, 1. pkt., og § 69 a, stk. 2, 1. pkt., hvis den dømte findes skyldig i

- drab
- røveri
- frihedsberøvelse
- alvorlig voldsforbrydelse
- trusler af den i § 266 nævnte art
- brandstiftelse
- voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse
- eller forsøg på en af de nævnte forbrydelser.

Af forarbejderne til § 68 a, stk. 2, fremgår herom:

”Bestemmelsen indeholder en udtømmende opregning af de gerningstyper, som kan føre til, at der fastsættes en tidsbestemt foranstaltning, der medfører, at den dømte skal anbringes i institution, eller som giver mulighed herfor. Herved udelukkes det, at der kan anvendes tidsbestemte foranstaltninger af denne type i anledning af berigelseskriminalitet, der ikke er forbundet med vold eller trussel om vold. Spørgsmålet om, hvorvidt en forbrydelse i øvrigt er omfattet af bestemmelsen, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og de omstændigheder, hvorunder den er begået.”

I U2001.2391V fandt landsretten, at der forelå en ”alvorlig voldsforbrydelse” i en sag, hvor domfældte blev fundet skyldig i forsøg på vold efter straffelovens § 245, stk. 1, ved flere gange at have stukket ud mod forurettedes hals med en kniv.

I afgørelsen i TfK 2001.697Ø fandt landsretten ikke, at der forelå en ”alvorlig sædelighedsforbrydelse” i en sag om blufærdighedskrænkelse og forsøg på overtrædelse af straffelovens § 224, jf. § 222. Domfældte havde kysset og befølt en 12-14 årig pige, lagt sig ovenpå hende og befølt pigen omkring kønsdelen.

Efter § 68 a, stk. 2 og § 69 a, stk. 2, fastsættes ”i almindelighed” ikke nogen længstetid.

Af forarbejderne til § 68 a, stk. 2, fremgår herom:

”Bestemmelsen udelukker således ikke, at der f.eks. ved trusler af den i § 266 nævnte art i medfør af den foreslåede bestemmelse i § 68 a, stk. 1, 1. pkt. fastsættes en længstetid på 5 år, hvis det efter en konkret vurdering findes tilstrækkeligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser,

jf. § 68, 1. pkt. Indtræder der under foranstaltningstiden sådanne ændringer i den dømtes forhold, at retten, hvis disse forhold havde foreligget ved sagens pådømmelse, efter den foreslåede bestemmelse i § 68 a, stk. 2, 1. pkt., havde fastsat foranstaltningen på ubestemt tid, må der efter omstændighederne ved kendelse fastsættes en ny længstetid i medfør af den foreslåede bestemmelse i § 68 a, stk. 1, 2. pkt.”

I afgørelsen i TfK 2001.508Ø blev der ikke fastsat en længstetid i en sag, hvor domfældte var skyldig i brandstiftelse, idet han på et asylcenter satte ild til tøj mv. og senere på et hospital satte ild til en dyne mv. eller fik en anden hertil. Han havde herudover tildelt en politiassistent et knytænveslag. Landsretten henviste til beskaffenheden af de lokaliteter, hvor ildspåsættelserne fandt sted, og oplysningerne om tiltaltes psykiske tilstand.

I U2005.3452H, hvor den tiltalte blev fundet skyldig i bl.a. røveri og trusler og dømt til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap med mulighed for overførsel til en sikret afdeling, fandt Højesteret ikke grundlag for at fravige udgangspunktet i straffelovens § 68 a, stk. 2, hvorefter der i almindelighed ikke fastsættes nogen længstetid, hvis den dømte er fundet skyldig i bl.a. røveri og trusler.

Såfremt domfældte er omfattet af personkredsen i § 69, skal der dog ifølge forarbejderne til § 69 a, stk. 1, fastsættes en længstetid for ophold på institution, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år, selvom der ikke fastsættes længstetid for selve foranstaltningen, se i øvrigt afsnit 9.1.2.2 om længstetider for ophold på institution, herunder om forlængelse af en længstetid for opholdet i institution og om beregningen af varigheden af institutionsophold.

9.2. Længstetid ved foranstaltninger, der ikke medfører eller kan medføre anbringelse i institution (§ 68 a, stk. 3, og § 69 a, stk. 3)

9.2.1. Straffelovens § 68 a, stk. 3

Bestemmelsen i § 68 a, stk. 3, regulerer de foranstaltninger, der ikke omfattes af § 68 a, stk. 1, dvs. foranstaltninger, der ikke medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor, og som ikke er fastsat som led i en lempelse af en tidligere tidsbegrænset foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor.

For sådanne foranstaltninger gælder, at der ved afgørelsen skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen, der ikke kan overstige 3 år. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse forlænge længstetiden, men den samlede længstetid kan ikke overstige 5 år.

9.2.2. Straffelovens § 69 a, stk. 3

Bestemmelsen i § 69 a, stk. 3, regulerer de foranstaltninger, der ikke omfattes af § 69 a, stk. 1, dvs. foranstaltninger, der ikke medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor, og som ikke er fastsat som led i en lempelse af en tidligere tidsbegrænset foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor. Der kan f.eks. være tale om foranstaltninger, der alene indebærer tilsyn eller pligt til at følge et ambulat psykiatrisk behandlingsforløb.

For sådanne foranstaltninger gælder, at der ved afgørelsen skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen, der ikke kan overstige 3 år. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse forlænge længstetiden, men den samlede længstetid kan ikke overstige 5 år.

9.3. Længstetid ved ændring af foranstaltninger efter straffelovens § 72

9.3.1. Lempelse af den hidtidige foranstaltning

Efter bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, 2. pkt., og § 69 a, stk. 1, 2. pkt., gælder længstetiden også foranstaltninger, som senere fastsættes efter § 72, jf. § 68, og som medfører en lempelse af den hidtidige foranstaltning. En længstetid på 5 år omfatter således også en lempelse af foranstaltningen, som fastsættes senere.

”Lempelse” i straffelovens § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1, omfatter ifølge forarbejderne f.eks. en situation, hvor en hidtidig foranstaltning, der har medført institutionsanbringelse, ændres til en foranstaltning, der alene giver mulighed for institutionsanbringelse eller alene indebærer tilsyn uden mulighed for institutionsanbringelse. For så vidt angår en hidtidig foranstaltning, der har givet mulighed for institutionsanbringelse, vil det være en lempelse, hvis denne foranstaltning ændres til en foranstaltning, der ikke giver mulighed for institutionsanbringelse, men f.eks. alene indebærer tilsyn.

Længstetider ved lempelse af tidsubestemte foranstaltninger fastsat efter § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, er ikke nærmere omtalt i forarbejderne. I disse tilfælde påhviler det anklagemyndigheden at indbringe spørgsmålet om ændring eller ophævelse af foranstaltningen for retten 5 år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste 2 år. Herefter gælder en pligt til at forelægge spørgsmålet for retten mindst hvert andet år.

9.3.2. Skærpelse af den hidtidige foranstaltning

Det er også efter straffelovens § 72 muligt at skærpe den foranstaltning, som den domfældte er idømt.

Ifølge forarbejderne er det således f.eks. muligt at ændre (skærpe) en foranstaltning omfattet af straffelovens § 68 a, stk. 3, til en foranstaltning omfattet af straffelovens § 68 a, stk. 1, eller efter omstændighederne efter stk. 2, f.eks. i tilfælde, hvor det på grund af en indtrådt forværring i den dømtes tilstand i foranstaltningstiden må anses for påkrævet for at forebygge yderligere lovovertrædelser. Om ny kriminalitet begået i foranstaltningstiden henvises til afsnit 16.

Ændres en hidtidig foranstaltning, der har givet mulighed for institutionsanbringelse, senere til en foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse, indebærer ændringen en skærpelse i forhold til den dømte, idet foranstaltningen medfører, at den dømte permanent skal opholde sig på institutionen. For en sådan foranstaltning skal der derfor fastsættes en længstetid på 5 år efter § 68 a, stk. 1, 1. pkt.

Det samme gælder, såfremt en foranstaltning, der oprindeligt har medført institutionsanbringelse og senere er ændret til tilsyn uden mulighed for institutionsanbringelse, på ny ændres til en foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor, jf. forarbejderne til straffelovens § 68 a.

Længstetiden regnes fra ændringstidspunktet.

Spørgsmålet om skærpelse af foranstaltninger efter § 69 a er ikke nærmere omtalt i forarbejderne.

10. Sagens behandling i retten

Ifølge retsplejelovens § 684, stk. 1, nr. 3, behandles sager, hvor der nedlægges påstand om særforanstaltninger efter straffelovens kapitel 9, i strafferetsplejens former. Tiltale rejses ved anklageskrift, jf. retsplejelovens § 834. I øvrigt gælder med virkning fra 1. januar 2008, jf. afsnit 10.5., følgende regler:

10.1. Nævningesag i 1. instans

Sager, hvor der bliver spørgsmål om dom til anbringelse i institution i medfør af straffelovens § 68 eller dom til forvaring, jf. straffelovens § 70, behandles som nævningesager i 1. instans, jf. retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2.

Det skal fremgå af anklageskriftet, at anklagemyndigheden nedlægger påstand om dom til anbringelse i institution efter straffelovens § 68 eller om forvaring efter straffelovens § 70.

Kravet om behandling ved nævningeting gælder således ikke i de tilfælde, hvor den dømte kan udskrives uden retskendelse (jf. påstandene nævnt under B og C i afsnit 7.3. og IV og V i afsnit 7.5.).

Nævningebehandling skal heller ikke anvendes, hvis tiltalte har besluttet, at sagen skal behandles under medvirken af domsmænd, jf. retsplejelovens § 687 og afsnit 10.2.

10.2. Domsmandssag efter tiltaltes beslutning, jf. retsplejelovens § 687

Ifølge retsplejelovens § 687, stk. 1, kan en tiltalt beslutte, at en straffesag, der ellers skulle behandles under medvirken af nævninger efter § 686, stk. 4, nr. 2, i stedet skal behandles under medvirken af domsmænd.

Tiltaltes beslutning skal træffes i et retsmøde eller meddeles retten skriftligt, efter at tiltalte har haft lejlighed til at drøfte spørgsmålet med sin forsvarer, jf. nærmere § 687, stk. 2.

Tiltalte kan ikke tilbagekalde et afkald på nævningesagsbehandling, når afkaldet er meddelt retten. Afkaldet har også virkning for straffesagens behandling under anken, jf. § 687, stk. 3.

For sager med flere tiltalte gælder særlige regler, jf. § 687, stk. 4.

10.3. Domsmandssager efter retsplejelovens § 686, stk. 2

Domsmænd skal medvirke i sager, hvori der opstår spørgsmål om anvendelse af foranstaltninger efter straffelovens §§ 68, 70 eller 73, jf. retsplejelovens § 686, stk. 2, hvis sagen ikke skal behandles som en nævningesag, jf. afsnit 10.1., eller som en domsmandssag efter tiltaltes beslutning herom, jf. afsnit 10.2.

Også under en eventuel ankesag medvirker domsmænd, jf. retsplejelovens § 689, stk. 3, nr. 2.

10.4. Tiltaltes tilstedeværelse

Reglerne i retsplejelovens § 853 og § 855 om tiltaltes tilstedeværelse og undtagelserne herfra gælder også for sager, hvor der nedlægges påstand om særforanstaltninger. Det betyder, at tiltalte fysisk skal være til stede under domsforhandlingen, medmindre betingelserne i retsplejelovens § 855 for at fremme domsforhandlingen uden tiltaltes tilstedeværelse er opfyldt.

Højesteret har i kendelsen i U2001.611HK bestemt, at domsforhandlingen i en sag, hvor der var nedlagt påstand om anbringelse i sikringsafdelingen, under de ganske særlige omstændigheder, som forelå under sagen, kunne fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse i nævningetinget.

10.5. Overgangsregler

De ovenfor i afsnit 10.1.-10.4. beskrevne regler for sagens behandling i retten gælder for sager, hvor der rejses tiltale i 1. instans efter 1. januar 2008, jf. herved ikrafttrædelsesbestemmelsen i § 105, stk. 6, 2. pkt., i lov nr. 538 af 8. juni 2006 (Politi- og domstolsreformen). Ifølge denne bestemmelse behandles sager, der i medfør af retsplejelovens § 686, stk. 4 og 5, behandles under medvirken af nævninger, og hvor tiltale i 1. instans rejses inden 1. januar 2008, efter de hidtil gældende regler, jf. § 687 i den tidligere gældende retsplejelov.

Det må antages, at den tidligere gældende § 923, hvorefter sager, der efter § 687 skulle behandles under medvirken af nævninger, under visse betingelser i stedet kunne afgøres ved byretten under medvirken af domsmænd, fortsat er gældende for sager, hvor der rejses tiltale inden 1. januar 2008.

11. Bistandsværger

Såfremt der bliver tale om at dømme en tiltalt til anbringelse i psykiatrisk sygehus eller afdeling, institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i forvaring mv. kan retten beskikke en bistandsværge for den pågældende efter straffelovens § 71, stk. 1, således at bistandsværgeren kan bistå tiltalte under sagen.

Er tiltalte dømt til anbringelse som nævnt i stk. 1, eller giver afgørelsen mulighed for en sådan anbringelse, skal retten beskikke en bistandsværge for den pågældende, jf. § 71, stk. 2.

Justitsministeriet har i bekendtgørelse nr. 77 af 5. februar 1999 fastsat nærmere regler om bistandsværger.

Ifølge bekendtgørelsens § 3, stk. 3, skal som bistandsværge så vidt muligt beskikkes en af den sigtede, tiltalte eller dømtes nærmeste pårørende. Når politiet skønner, at der kan blive tale om at beskikke en bistandsværge for en sigtet eller tiltalt, skal spørgsmålet rejses over for retten på så tidligt et tidspunkt, at den, der eventuelt beskikkes, får mulighed for at være tilstede under sagens behandling, jf. § 4. Ifølge § 5, stk. 1, skal politiet bistå retten med at finde en person, der kan beskikkes som bistandsværge.

12. Fuldbyrdelse af foranstaltningsdomme

Byretsdomme, hvor anklagemyndigheden har nedlagt påstand om foranstaltninger efter §§ 68-69, eventuelt jf. § 73, skal fuldbyrdes efter følgende retningslinjer:

Hvis domfældte er idømt den foranstaltning, som anklagemyndigheden har nedlagt påstand om, kan politidirektøren fuldbyrde dommen, når ankefristen er udløbet. I forbindelse med fuldbyrdelsen sendes kopi af dommen til statsadvokaten med henblik på, at statsadvokaten kan føre tilsyn med foranstaltningen.

Hvis domfældte ikke er idømt den foranstaltning, som anklagemyndigheden har nedlagt påstand om, forelægges sagen for statsadvokaten inden udløbet af ankefristen med indstilling om spørgsmålet om anke. Hvis dommen ikke ankes, sendes sagen straks til politidirektøren med henblik på iværksættelse af fuldbyrdelsen, når ankefristen er udløbet.

I sager, hvor statsadvokaten har rejst tiltale, skal sagen altid forelægges for denne inden udløbet af ankefristen.

Fuldbyrdelse skal ved de fleste foranstaltningsdomme ske ved fremsendelse af en kopi af dommen til domfældtes hjemstedskommune eller et hospital eller den afdeling, der står for visitationen af foranstaltningsdomme, med anmodning om fuldbyrdelse af dommen. Kommunen/hospitalet eller afdelingen bør anmodes om at bekræfte modtagelsen af anmodningen og underrette politidirektøren, når fuldbyrdelsen er iværksat.

Såfremt domfældte er dømt til anbringelse i hospital for sindslidende, til anbringelse i sikringsafdelingen eller i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, skal der i forbindelse med fremsendelsen samtidig gøres opmærksom på reglerne om tilladelse til udgang for anbragte, jf. bekendtgørelsen nr. 200 af 25. marts 2004.

Der er efter § 14, stk. 2, jf. stk. 1, i bekendtgørelse nr. 888 af 3. juli 2008 om ret til sygehusbehandling og befordring mv. mulighed for, at statsadvokaten for så vidt angår retspsykiatriske patienter kan træffe bestemmelse om, at anbringelse eller behandling af domfældte kan ske uden for bopælsregionen, såfremt retssikkerhedshensyn eller andre særlige hensyn, herunder hensynet til den forurettede, taler herfor.

Hvis der til dommen er knyttet tilsyn af Kriminalforsorgen eller andre vilkår, der skal fuldbyrdes af Kriminalforsorgen, skal politidirektøren tillige sende en kopi af dommen til Kriminalforsorgen med anmodning om iværksættelse af tilsynet.

Fuldbyrdelse af domme efter straffelovens § 73 er endvidere nævnt i afsnit 7.7. og i afsnit 14.1. Fuldbyrdelsen af forvaringsdomme er nævnt ovenfor under afsnit 8.

13. Indberetning til Rigsadvokaten af visse domme, hvor en person idømmes foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-70

I december 2004 vedtog Folketinget lov nr. 1372 af 20. december 2004 om undersøgelse af behandlingsforløb, hvor psykisk syge begår alvorlig personfarlig kriminalitet.

Loven havde til formål at skabe rammerne for undersøgelse af en række sager, hvor psykisk syge har begået strafbart forhold, og hvor der kan være grund til at overveje, hvorvidt den strafbare handling kunne have været undgået, hvis det sociale system, politiet eller sundhedssystemet havde handlet anderledes.

I tilknytning til loven har Sundhedsstyrelsen udarbejdet en vejledning af 4. februar 2005 om undersøgelse af behandlingsforløb, hvor psykisk syge begår alvorlig personfarlig kriminalitet.

Loven og vejledningen pålægger rigsadvokaturen og de regionale statsadvokater en række opgaver:

Statsadvokaterne skal således underrette Rigsadvokaten om alle domme afsagt efter den 1. januar 2005, hvor en person idømmes foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-70 for overtrædelse af straffelovens § 180, 1. led, § 216, § 222, § 237 eller § 246. Ved indsendelsen af sagen til Rigsadvokaten medsendes som udgangspunkt domsudskrift, mentalundersøgelse, straffeattest samt andre akter, der må antages at kunne have betydning for vurderingen af det forudgående behandlingsforløb.

Rigsadvokaten videresender herefter dom mv. til Sundhedsstyrelsen, der afgør, hvorvidt der er grundlag for at iværksætte et undersøgelsesforløb i den konkrete sag, jf. lovens § 3.

Hvis Sundhedsstyrelsen beslutter at iværksætte et undersøgelsesforløb, afgiver Rigsadvokaten indstilling til Sundhedsstyrelsen om, hvem der skal repræsentere politiet/anklagemyndigheden i arbejdsgruppen. En sådan repræsentant vil som udgangspunkt være en medarbejder fra den statsadvokatur, der har behandlet sagen.

Loven trådte i kraft den 1. januar 2005 og har gyldighed til og med den 30. juni 2010.

14. Kontrol med foranstaltninger, herunder forelæggelse for retten af ændringer eller forlængelse af foranstaltninger eller forlængelse af længstetid for ophold i institution

14.1. Generelt om statsadvokaternes kontrol med foranstaltninger

Statsadvokaterne fører kontrol med idømte særforanstaltninger, jf. §§ 68-69. Kontrollen omfatter også domme efter straffelovens § 73, hvor retten har bestemt, at der skal anvendes foranstaltninger efter §§ 68-69, indtil eventuel overførsel til afsoning kan ske. Kontrollen med forvaringsdømte varetages af Rigsadvokaten, jf. afsnit 8.

Anklagemyndighedens pligt til at påse, at en foranstaltning ikke opretholdes i længere tid og videre omfang end nødvendigt, er fastsat i straffelovens § 72, stk. 1.

Bestemmelsen gælder også for foranstaltninger, der er idømt før ikrafttrædelsen af lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven. Om domme afsagt før den 1. juli 2000 se i øvrigt nedenfor afsnit 14.4.

Det er i bemærkningerne til § 68 a og § 69 a forudsat, at statsadvokatens kontrol normalt skal indebære, at der én gang årligt indhentes en erklæring fra afdelingen/tilsynsførende myndighed om behovet for at opretholde foranstaltningen. Dette gælder uanset, om der er fastsat en længstetid for foranstaltningen. I sager, hvor der er fastsat en længstetid for ophold i institutionen, jf. straffelovens § 69 a, fører statsadvokaten også kontrol med længstetiden for opholdet i institutionen, jf. også afsnit 9.1.2.2. og afsnit 14.2.

Denne kontrol skal føres for at sikre, at foranstaltningen bliver ophævet, hvis behandlingsmæssige hensyn eller proportionalitetshensyn ikke taler for at opretholde foranstaltningen, eller hvis risikoen for recidiv ikke længere er til stede. Der kan således efter omstændighederne være pligt til at indbringe spørgsmålet om at opretholde foranstaltningen for retten før udløbet af en længstetid.

I Straffelovrådets betænkning nr. 1372/1999 om tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 fremgår bl.a. følgende om proportionalitetshensynet (side 67):

”I anklagemyndighedens vurdering af spørgsmålet om foranstaltningsændring indgår således bl.a., hvilken tidsbestemt straf der ville være idømt for det pågældende forhold. Ved denne vurdering skal der imidlertid også tages hensyn til kriminalitetens art og grovhed sammenholdt med den lægelige vurdering af risikoen for recidiv.”

Landsretten har i flere trykte afgørelser taget stilling til spørgsmålet om proportionalitet.

I TfK 2006.376V var den tiltalte i 1998 blevet dømt til anbringelse på en institution for personer med vidtgående psykisk handicap for overtrædelser af straffelovens § 181, stk. 1. I maj 2000 blev foranstaltningen ændret til anbringelse på en lukket (sikret) afdeling. Da domfældte i april 2005 begærede

foranstaltningen ophævet eller lempet, anførte landsretten bl.a. : ”På baggrund af de seneste oplysninger fra institutionen Kofoedsminde samt de lægelige oplysninger i sagen, må det lægges til grund, at der er en nærliggende risiko for, at kærende vil begå ny ligartet eller anden personfarlig kriminalitet, såfremt foranstaltningen ophæves eller lempes. Da endvidere såvel institutionen Kofoedsminde samt en konsulent i psykologi og sexologi og en speciallæge i psykiatri og Retslægerådet anbefaler, at de idømte særforanstaltninger opretholdes, i hvert fald endnu i nogen tid, findes opretholdelse af de iværksatte foranstaltninger ikke indtil videre at være uproportionale; heller ikke selvom foranstaltningerne nu har varet længere end den straf, kærende måtte antages at være blevet idømt, såfremt han ikke var blevet frifundet i medfør af straffelovens § 16, stk. 1.” Den idømte foranstaltning blev herefter opretholdt.

Det forhold, at en idømt foranstaltning har varet længere end den straf, som den foranstaltningsdømte var blevet idømt, hvis den pågældende ikke havde været straffri efter straffelovens § 16 eller § 69, bevirker ikke nødvendigvis, at foranstaltningen er uproportional. Der bør i hver enkelt sag foretages en konkret vurdering, hvor samtlige sagens momenter herunder særlig risikoen for recidiv indgår.

Kontrollen med domme efter straffelovens § 73, hvor retten har idømt straf, har det formål, at statsadvokaten skal påse, at foranstaltningen kun anvendes, indtil det helbredsmæssigt er forsvarligt, at domfældte overføres til en afsoningsanstalt. Statsadvokaten skal endvidere påse, at spørgsmålet om eventuel forlængelse af længstetiden indbringes for retten. Når overførsel til afsoningsinstitution kan ske, underretter statsadvokaten Direktoratet for Kriminalforsorgen herom, jf. også afsnit 7.7.

Statsadvokatens kontrol efter straffelovens § 72 føres som nævnt ved, at der en gang årligt fra den institution/myndighed, der varetager fuldbyrdelsen af foranstaltningen, indhentes en erklæring om behovet for opretholdelse af foranstaltningen. Varetages fuldbyrdelsen af foranstaltningsdommen af flere institutioner/myndigheder, f.eks. en psykiatrisk afdeling og Kriminalforsorgen, indhentes udtalelser fra begge.

Endvidere skal der indhentes en udskrift fra Kriminalregisteret, bl.a. for at kontrollere, om domfældte er meddelt tiltalefrafald i foranstaltningstiden.

En lægelig erklæring bør ifølge Retslægerådets Årsberetning 1994, side 107, indeholde følgende oplysninger:

”a: En kortfattet social anamnese samt oplysninger om patientens aktuelle sociale situation, herunder hvilke sociale forhold patienten eventuelt udskrives til.

b: Oplysninger om patientens legemlige helbredstilstand.

c: En psykiatrisk anamnese med gennemgang af sygdomsforløb, behandling og behandlingseffekt. Ved indlæggelser beskrives årsagen til indlæggelsen, varighed, tilstand under indlæggelsen, behandling og udskrivningsdiagnose(r). Gentagne indlæggelser under stort set samme sygdomsbillede kan eventuelt slås sammen.

d: En grundig psykopatologisk beskrivelse og vurdering med diagnostiske overvejelser.

e: Patientens eget syn på den pådømte kriminalitet. Endvidere redegøres for eventuel kriminalitet under behandlingsforløbet.

f: Den aktuelle behandlingsplan bør nøje anføres. Ved psykofarmakologisk behandling nævnes præparat, dosis og administrationsmåde samt hvorvidt behandlingen er – eller på noget tidspunkt har været – givet ved tvang. Patientens holdning til og forståelse af behandlingsplanen bør anføres, herunder hvorvidt patienten kan antages at være motiveret for fortsat behandling, såfremt en sådan er påkrævet, ved ændring/ophævelse af den idømte foranstaltning.

g: Et motiveret forslag til ændring/ophævelse af den idømte foranstaltning, herunder en vurdering af risikoen for recidiv til ligeartet kriminalitet.”

Er statsadvokaten efter at have modtaget den/de nævnte udtalelser i tvivl om, hvorvidt foranstaltningen bør opretholdes, forlænges eller ændres, kan der eventuelt være grundlag for at forelægge spørgsmålet herom for Retslægerådet.

Der kan i øvrigt efter omstændighederne være grundlag for at indhente en udtalelse fra bistandsværgeren.

Det bemærkes i øvrigt, at der hidtil ikke af de institutioner mv., der varetager fuldbyrdelsen af foranstaltningsdomme, er opkrævet betaling for udstedelsen af erklæringer til statsadvokaten.

14.2. Særligt om kontrol med indlæggelser

Ifølge § 3, stk. 4, i cirkulære nr. 52 af 27. juni 2006 om Kriminalforsorgens tilsyn med personer, der er idømt en foranstaltning efter straffelovens § 68 eller § 69, skal Kriminalforsorgen underrette statsadvokaten om indlæggelser i de tilfælde, hvor der i dommen er fastsat en længstetid for ophold i institution, jf. § 69 a, stk. 1.

Endvidere påhviler det overlægerne på psykiatriske sygehuse mv. at give meddelelse til statsadvokaten om enhver indlæggelse i henhold til domme, hvor der efter den tidligere gældende bestemmelse i straffelovens § 69, stk. 2 (nu § 69 a) er fastsat en længstetid for opholdet på institution, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 (medtaget som bilag 3).

Underretningen sker med henblik på statsadvokatens kontrol med foranstaltningsdommen.

Der er ikke i nærværende meddelelse fastsat en pligt for anklagemyndigheden til at indbringe spørgsmålet om godkendelse af indlæggelser i henhold til dommen for retten, sådan som det var tilfældet med hensyn til indlæggelser i henhold til domme til ambulant psykiatrisk behandling med mulighed for indlæggelse (pkt. C.b.1. og C.b.2.) i det tidligere gældende cirkulære nr. 234 af 10. december 1976 om foranstaltninger over for psykisk afvigende kriminelle.

Spørgsmålet om domstolsprøvelse af indlæggelser i henhold til foranstaltningsdomme kan dog stadig give anledning til nogen tvivl. Der henvises herom til det anførte i Retspsykiatri af Kramp, Lunn og

Waaben, 1. udgave, 1996, side 107f, samt de der nævnte retsafgørelser. Yderligere henvises til afgørelserne i U1996.1421V og i U2000.2311V. Retningslinierne nedenfor er derfor behæftet med en vis usikkerhed.

Efter afgørelserne i U1995.121Ø og U2000.2311V er det min opfattelse, at indlæggelse i henhold til domme om ambulat behandling – uanset om indlæggelsen er frivillig eller ufrivillig – ikke skal indbringes for retten, medmindre der foreligger en klage over indlæggelsen eller en anmodning om domstolsprøvelse.

Hvis der af den domfældte, dennes bistandsværge eller advokat klages over indlæggelsen eller fremsættes anmodning om domstolsprøvelse, skal sagen derimod fremsendes til retten med en udtalelse fra anklagemyndigheden om, hvorvidt der efter anklagemyndighedens opfattelse af retten bør tages stilling til indlæggelsen. Opmærksomheden henledes i den forbindelse på, at en klage over indlæggelse kan være udformet sådan, at der reelt er tale om en anmodning om ændring eller ophævelse af foranstaltningen, jf. straffelovens § 72.

I øvrigt henvises til bestemmelsen i retsplejelovens § 998, stk. 1, om forelæggelse for retten af tvist med hensyn til dommens fortolkning eller i andre henseender. Spørgsmål om, på hvilket hospital eller afdeling indlæggelse skal ske, vil formentlig ikke være undergivet rettens prøvelse, mens f.eks. spørgsmålet om, hvorvidt indlæggelsen er besluttet af rette myndighed, må antages at være undergivet rettens prøvelse, jf. herved U1996.1421V.

Rigsadvokaturen skal underrettes om domstolsafgørelser af generel betydning vedrørende den retlige prøvelse af indlæggelser i henhold til foranstaltningsdomme.

14.3. Kontrol med domme afsagt i medfør af straffelovens § 68, jf. § 68 a, eller § 69, jf. § 69 a

Straffelovens § 72 indebærer bl.a., at der efter omstændighederne kan være pligt til at indbringe spørgsmålet om opretholdelse af den idømte foranstaltning for retten før udløbet af den længstetid, der er fastsat efter § 68 a, stk. 1 og 3, eller efter § 69 a, stk. 1 og 3, og før der efter § 68 a, stk. 2, 2. pkt., indtræder pligt for anklagemyndigheden til at forelægge spørgsmålet om opretholdelse af en tidsbestemt foranstaltning for retten.

14.3.1. Kontrol med foranstaltninger, hvor der er fastsat en længstetid

Statsadvokaten skal påse, at der i god tid inden udløbet af tidsbestemte foranstaltninger eller længstetid for opholdet bliver taget stilling til, om anklagemyndigheden skal anmode om forlængelse af foranstaltningen. Kontrollen med tidsbestemte foranstaltninger skal tilrettelægges således, at de fornødne oplysninger foreligger så tidligt, at sagen kan indbringes for retten i god tid, inden fristen udløber.

I sådanne sager bør anklagemyndigheden i forbindelse med, at sagen indbringes for retten, anføre, hvornår længstetiden udløber, og under henvisning hertil anmode om, at sagen berammes hurtigst muligt. Efter sagens indbringelse for retten bør anklagemyndigheden endvidere følge op på, at berammelse sker snarest.

Foranstaltninger med en længstetid på 5 år, jf. § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1, kan under særlige omstændigheder forlænges med 2 år ad gangen, jf. § 68 a, stk. 1, 3. pkt., og § 69 a, stk. 1, 3. pkt., og afsnit 9.1.2. ovenfor.

Foranstaltninger med en længstetid på indtil 3 år, jf. § 68 a, stk. 3, og § 69 a, stk. 3, kan under særlige omstændigheder forlænges. Den samlede tid for foranstaltningen kan dog ikke overstige 5 år, jf. også afsnit 9.2.

Når den fastsatte længstetid for en idømt foranstaltning udløber, bortfalder foranstaltningen uden videre, medmindre anklagemyndigheden forinden har indbragt spørgsmålet om forlængelse af længstetiden for retten, jf. U2009.94Ø. I den nævnte sag blev den domfældte den 15. januar 2003 for overtrædelse af bl.a. straffelovens § 252, stk. 1, i medfør af straffelovens § 16, stk. 1, jf. § 68, 2. pkt., idømt en foranstaltning med en længstetid på 5 år. Den 27. november 2007 anmodede anklagemyndigheden om forlængelse af længstetiden. Den 14. marts 2008 afviste byretten anmodningen med den begrundelse, at rettens afgørelse om forlængelse skulle være truffet inden foranstaltningens udløb, hvilket ikke var sket. Landsretten ophævede byrettens afgørelse, idet straffelovens § 68 a, stk. 1, 3. pkt., måtte forstås således, at forlængelse kan ske, når anklagemyndigheden har indbragt spørgsmålet om forlængelse inden længstetidens udløb.

14.3.2. Kontrol med foranstaltninger, hvor der ikke er fastsat en længstetid

Er der ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, skal anklagemyndigheden på eget initiativ indbringe spørgsmålet om ændring eller ophævelse af foranstaltningen for retten 5 år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste 2 år. Derefter forelægges spørgsmålet for retten mindst hvert andet år. Formålet med disse bestemmelser er at sikre, at der jævnligt sker domstolsprøvelse af spørgsmålet om opretholdelse af foranstaltninger, der er fastsat på ubestemt tid.

Også her gælder det, at de fornødne oplysninger skal foreligge så tidligt, at sagen kan indbringes for retten i god tid inden fristen for domstolsprøvelse udløber.

14.3.3. Kontrol med længstetid for ophold i institution

Når længstetiden for ophold i institution efter § 69 a, stk. 1, er udløbet, kan indlæggelse i henhold til dommen ikke opretholdes eller iværksættes, medmindre længstetiden bliver forlænget, jf. også oven-

for under afsnit 9.1.2.2. Om fastsættelse af en ny længstetid for institutionsophold efter udløbet af en tidligere fastsat længstetid for ophold henvises til U2002.2425Ø.

Om den løbende kontrol med varigheden af opholdet på institution henvises også til afsnit 14.2.

Hvis længstetiden for opholdet efter anklagemyndighedens opfattelse bør forlænges, bør spørgsmålet herom derfor indbringes for retten i så god tid, at retten har mulighed for at træffe afgørelse i sagen inden udløbet af længstetiden.

14.3.4. Beregningen af længstetid for et ophold, jf. § 69 a, stk. 1, 1. pkt.

Hvilke ophold, der skal indgå i beregningen af længstetiden for et ophold fastsat i henhold til straffelovens § 69 a, stk. 1, 1. pkt., har i praksis givet anledning til tvivl. Problemet opstår i sager, hvor den pågældende, der er omfattet af personkredsen i straffelovens § 69, er dømt til behandling på psykiatrisk afdeling, således at overlægen – eventuelt sammen med Kriminalforsorgen – kan træffe bestemmelse om genindlæggelse.

Vestre Landsret har i U2008.1071V truffet afgørelse om, at et ophold på et særligt botilbud for voksne sindslidende ikke skulle medregnes ved beregningen af længstetiden for ophold i henhold til en behandlingsdom.

Den domfældte var ved dom af 19. maj 2005 anset for omfattet af straffelovens § 69 og dømt til at undergive sig behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen i forbindelse med afdelingen under udskrivning, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kunne træffe bestemmelse om genindlæggelse. Længstetiden for foranstaltningen blev fastsat til 5 år og længstetiden for domfældtes ophold på hospital for sindslidende til 1 år. Den 5. juli 2006 afsagde byretten kendelse om, at den fastsatte længstetid for ophold på institution blev forlænget til den 19. maj 2007. Domfældte havde siden den 15. marts 2004 opholdt sig på en institution, der betegnede sig som et særligt botilbud for voksne sindslidende, og efter afsigelsen af dommen af 19. maj 2005 opholdt han sig fortsat der på frivillig basis. I perioden fra den 26. oktober til den 7. november 2006 var domfældte indlagt på psykiatrisk afdeling. Anklagemyndigheden anmodede i skrivelse af 10. juli 2007 retten om fastsættelse af en ny længstetid for ophold på hospital for sindslidende. Landsretten udtalte, at den institution, som domfældte opholdt sig på, ikke var en psykiatrisk afdeling, og domfældtes ophold på institutionen var derfor ikke en anbringelse i henhold til dommen af 19. maj 2005, der skulle medregnes i længstetiden for ophold. Da domfældte siden dommen kun havde været indlagt på psykiatrisk afdeling i knap to uger, og da der derfor fortsat var mulighed for anbringelse på psykiatrisk afdeling i godt 11½ måned inden for længstetiden på 5 år, var der ikke anledning til ”på nuværende tidspunkt” at fastsætte en ny længstetid for opholdet.

Vestre Landsret har efterfølgende den 20. maj 2008 afsagt yderligere en kendelse vedrørende samme problemstilling.

I den pågældende sag var domfældte ved dom af 11. december 2006 fundet omfattet af straffelovens § 69 og dømt til psykiatrisk behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen i forbindelse med afdelingen under udskrivning, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse. Der blev ikke fastsat længstetid for foranstaltningen. Længstetiden for opholdet blev fastsat til 1 år. Domfældte havde fra november 2005 til januar 2008, hvor han flyttede i egen bolig, haft ophold i en boenhed. Ifølge det oplyste var målgruppen for den omhandlede boenhed mennesker med alvorlige psykiske og sociale vanskeligheder. Der blev ydet pleje, omfattende specialiseret hjælp i almindelige daglige funktioner, støtte til genoptræning, hjælp til udvikling af færdigheder, støtte til nødvendig behandling hos læge, fysioterapeut, og til at tage ordineret medicin. Behandlingen var baseret på relationer mellem behandler og beboer. De ansatte var ikke uddannede terapeuter. Domfældte havde alene været indlagt i lidt over 2 måneder på psykiatrisk hospital, hvorfor der ifølge overlægens opfattelse ikke umiddelbart var behov for en forlængelse af længstetiden. Ifølge en udtalelse fra en overlæge fra Regionspsykiatrien adskilte et ophold i psykiatrisk afdeling sig væsentligt fra opholdet på boenheden, som var et bosted, hvor der ikke foregik lægeligt ledet behandling. De muligheder for tvangsmæssig behandling, der er på en psykiatrisk afdeling, var ifølge udtalelsen slet ikke eksisterende i boenheden. Et ophold i en psykiatrisk afdeling var en aktiv behandling, hvorimod ophold i boenheden ifølge udtalelsen var en videreførelse af en allerede lægelig ordineret og institueret behandling. Landsretten fandt herefter, at der efter de oplysninger, der forelå om boenheden, måtte antages at være tale om et særligt botilbud for voksne sindslidende og ikke en psykiatrisk afdeling, hvorfor opholdet ikke kunne anses som en anbringelse i institution i henhold til dommen. Opholdet skulle derfor ikke medregnes ved beregningen af længstetiden. På baggrund heraf fandt landsretten ikke, at der på nuværende tidspunkt var anledning til at forlænge længstetiden for opholdet.

På baggrund af de to kendelser fra Vestre Landsret må det lægges til grund, at ikke alle institutionsophold uden videre skal medtages i beregningen af længstetiden af et ophold, jf. § 69 a, stk. 1, 1. pkt.

Landsretten foretog i de to sager en konkret vurdering af, hvorvidt de domfældte havde været anbragt på psykiatrisk afdeling eller i en institution, der kunne betragtes som en psykiatrisk afdeling, idet alene sådanne anbringelser skulle medtages i beregningen af længstetiden for opholdet.

Det er på den baggrund Rigsadvokatens opfattelse, at der i sager, hvor domfældte er dømt til behandling på psykiatrisk afdeling eller under tilsyn heraf, og således at overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse (eventuelt tillige med tilsyn af Kriminalforsorgen), og hvor der i medfør af straffelovens § 69 a er fastsat en længstetid for opholdet, som altovervejende udgangspunkt ved beregningen af længstetiden for dette ophold alene skal medtages ophold på psykiatrisk afdeling, herunder både tvangsmæssige og frivillige ophold.

Det kan dog ikke udelukkes, at der efter en konkret vurdering kan være andre ophold, der skal medtages ved beregningen af længstetiden for opholdet.

Dette kan efter rigsadvokatens opfattelse i givet fald særlig blive aktuelt, hvis det pågældende sted/institution tilbyder en psykiatrisk behandling af tilsvarende karakter som den behandling, der tilbydes på en psykiatrisk afdeling, dvs. en lægelig behandling.

14.4. Kontrol med domme afsagt før den 1. juli 2000

Som anført ovenfor i afsnit 14.1. gælder bestemmelsen i straffelovens § 72 om statsadvokatens pligt til at føre kontrol med idømte særforanstaltninger også for foranstaltninger, der er idømt før 1. juli 2000, hvor lov nr. 438 af 31. maj 2000 trådte i kraft. For disse foranstaltninger er der således ikke fastsat en længstetid.

Det gælder for disse foranstaltninger, at anklagemyndigheden på eget initiativ skal have indbragt spørgsmålet om ændring eller ophævelse for retten 3 år (ikke-frihedsberøvende foranstaltninger) eller 5 år (frihedsberøvende foranstaltninger) fra dommen blev sagt, medmindre spørgsmålet tidligere har været forelagt for retten.

Det vil herefter bero på en konkret vurdering, om anklagemyndigheden i medfør af straffelovens § 72, stk. 1, senere på ny skal indbringe disse sager for retten af egen drift, jf. bemærkningerne til ikrafttrædelsesbestemmelserne i § 2 i lov nr. 438 af 31. maj 2000. Der skal dog løbende føres kontrol med idømte foranstaltninger, således at det sikres, at foranstaltningen ikke opretholdes i længere tid og videre omfang end nødvendigt.

15. Sagsbehandling, når domfældte eller andre begærer en foranstaltning ophævet

En begæring om ophævelse af en foranstaltning kan fremsættes af domfældte, bistandsværgen, anklagemyndigheden, institutionens ledelse eller Kriminalforsorgen, jf. straffelovens § 72, stk. 2. Også andre kan på vegne af den domfældte fremsætte begæring om ophævelse af en foranstaltning, f.eks. et af domfældtes familiemedlemmer eller en advokat.

Sager, hvor der rejses spørgsmål om ophævelse af en foranstaltning, forelægges for statsadvokaten, der herefter indhenter følgende oplysninger, forinden sagen forelægges for retten:

- 1) En udtalelse fra afdelingen/institutionen om domfældtes behandlingsforløb, herunder en udtalelse om, hvorvidt det kan anbefales, at foranstaltningen ophæves eller eventuelt ændres. Om indholdet af erklæringen henvises til afsnit 14.1.
- 2) En udtalelse fra Kriminalforsorgen i de sager, hvor domfældte har været undergivet tilsyn af Kriminalforsorgen.
- 3) En udskrift fra Kriminalregisteret.
- 4) Eventuelt en udtalelse fra bistandsværgen.

Statsadvokaten tager herefter – eventuelt efter sagens forelæggelse for Retslægerådet – stilling til, hvilken påstand anklagemyndigheden skal nedlægge under sagens behandling i retten. Sagen sendes til politidirektøren med anmodning om, at sagen indbringes for retten. Statsadvokaten kan eventuelt i den forbindelse meddele, at byrettens afgørelse skal kæres med opsættende virkning, hvis kendelsen ikke følger anklagemyndighedens påstand.

16. Kriminalitet begået under igangværende foranstaltning

Det følger af retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, at tiltale kan frafalde helt eller delvis, hvor dette følger af bestemmelser fastsat af justitsministeren eller Rigsadvokaten.

I bekendtgørelse nr. 621 af 25. juni 2001 er fastsat regler om politimestrenes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale. Det følger af bekendtgørelsens § 2, nr. 4, at statsadvokaterne, når særlige omstændigheder ikke gør sig gældende, kan frafalde tiltale for lovovertrædelser begået af personer, der er undergivet foranstaltninger i medfør af straffelovens § 68 eller § 69.

Forudsætningen for at afgøre en sag med tiltalefrafald er, at sigtedes skyld er utvivlsom, enten som følge af sigtedes tilståelse eller ved sigtedes erkendelse af de faktiske omstændigheder i det strafbare forhold.

Det beror på en konkret vurdering, om statsadvokaten bør meddele tiltalefrafald for kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning. I denne vurdering bør bl.a. indgå:

- Den nu påsigtede strafbare handling art og/eller grovhed. I de tilfælde, hvor den nu påsigtede kriminalitet er grovere end den kriminalitet, der udløste den igangværende foranstaltning, og eventuelt må forventes at udløse en mere indgribende foranstaltning, bør sagen ikke afgøres med tiltalefrafald.
- Antallet af tidligere meddelte tiltalefrafald for kriminalitet begået under den igangværende foranstaltning.
- Om proportionalitetshensyn eller den fastsatte længstetid indebærer, at den igangværende foranstaltning indenfor en kortere periode ophæves eller bortfalder.
- Om der i øvrigt er behov for en anden form for foranstaltning end den igangværende.

Et tiltalefrafald meddelt efter bekendtgørelse nr. 621 af 25. juni 2001 eller tidligere tilsvarende regler vil fremgå af en udskrift af Kriminalregisteret, men vil ikke fremgå af straffeattesten.

Den statsadvokat, der agter at afgøre en straffesag med et tiltalefrafald, bør forinden drøfte spørgsmålet med den statsadvokat, der fører tilsyn med den igangværende foranstaltning.

Træffes der afgørelse om tiltalefrafald, sender statsadvokaten en kopi af tiltalefrafaldet til den statsadvokat, der fører tilsyn med den igangværende foranstaltning. Endvidere skal statsadvokaten sende en kopi af afgørelsen til den behandlende institution, idet tiltalefrafaldet kan have betydning for den behandlende institutions senere udtalelse om, hvorvidt en idømt foranstaltning bør fortsætte eller ophæves.

17. Udlændinge

I udlændingelovens § 50 a er der fastsat regler om rettens prøvelse af spørgsmålet om udvisning i de tilfælde, hvor en udlænding, der er undergivet foranstaltninger, er udvist ved dom.

Bestemmelsen indebærer, at spørgsmålet om udvisning skal prøves i forbindelse med udskrivning af den pågældende.

Er den pågældende dømt til forvaring eller anbringelse, prøves spørgsmålet om udsendelse af retten i forbindelse med en afgørelse efter straffelovens § 72 om ændring af foranstaltningen, jf. udlændingelovens § 50 a, stk. 1. Disse sager behandles af statsadvokaten, jf. afsnit 14 ovenfor. Dog behandles sager om kontrol med forvaringsdomme af Rigsadvokaten, jf. afsnit 8 ovenfor.

I tilknytning hertil bestemmes, at sager om domstolsprøvelse af udvisning i forbindelse med udskrivning ved andre foranstaltninger, der indebærer frihedsberøvelse, jf. § 50 a, stk. 2, forud for sagens indbringelse af politidirektøren skal forelægges for statsadvokaten, således at statsadvokaten afgør, hvilke oplysninger mv. der skal tilvejebringes i forbindelse med domstolsprøvelsen.

Nærmere retningslinier om behandlingen af disse sager er i øvrigt fastsat i Rigsadvokatmeddelelse nr. 5/2006, afsnit 2.9., hvortil der henvises.

18. Friheder

Spørgsmål om udgangstilladelse mv. til personer, der er anbragt i hospital eller i institution i henhold til strafferetlig afgørelse, er reguleret i bekendtgørelse nr. 200 af 25. marts 2004.

Bekendtgørelsen finder ifølge § 1, stk. 1, anvendelse på meddelelse af udgangstilladelser mv. til personer, som i medfør af

- 1) straffelovens § 68, § 69 og § 73 er dømt til anbringelse i hospital for sindslidende, herunder sikringsafdelingen, der er knyttet til Psykiatrihospitalet i Nykøbing Sjælland, eller i institution for personer med vidtgående psykiske handicap,
- 2) straffelovens § 74 a er anbragt i en sikret afdeling på en døgninstitution for børn og unge,
- 3) retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 eller 4, er anbragt i institution eller hospital mv., og
- 4) retsplejelovens § 809, stk. 2, er indlagt til mentalundersøgelse på hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i anden egnet institution.

Bekendtgørelsen finder endvidere i medfør af § 1, stk. 2, anvendelse på meddelelse af udgangstilladelse mv. til personer, som i medfør af § 40, stk. 1 (om farlighedsdekret) i lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien er anbragt i sikringsafdelingen, som er knyttet til Psykiatrihospitalet i Nykøbing Sjælland.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 2, stk. 1-3, at henholdsvis overlægen, amtsrådet (nu regionen) samt statsadvokaten kan træffe afgørelse om udgang mv. i nærmere anført omfang. Ifølge stk. 4 træffer Rigsadvokaten afgørelse om udgange, der ikke er omfattet af stk. 1-3.

Det bemærkes i den forbindelse, at afgørelse om generel tilladelse til udgang som nævnt i § 2, stk. 3, nr. 1 og nr. 3, samt tilladelse til f.eks. udlandsrejser således skal træffes af Rigsadvokaten.

19. Statistik

I forbindelse med Folketingets behandling af lovforslaget om behandling af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 tilkendegav justitsministeren over for Folketingets Retsudvalg, at Justitsministeriet vil gennemføre en evaluering ca. 7-8 år efter lovens ikrafttræden, og at Justitsministeriet én gang om året frem til evalueringen ville orientere Retsudvalget om udviklingen på området.

Til brug for Justitsministeriets undersøgelse anmoder rigsadvokaturen hvert år statsadvokaterne om en udtalelse om erfaringerne med reglerne om tidsbegrænsning af foranstaltningsdomme, herunder om, hvorvidt reglerne har givet anledning til særlige spørgsmål eller problemer.

De regionale statsadvokater har i den forbindelse hidtil oplyst, at de nye regler om tidsbegrænsning af foranstaltninger i almindelighed ikke giver anledning til problemer.

Justitsministeriets årlige redegørelse om udviklingen i foranstaltningsdomme til Folketingets Retsudvalg udsendes til orientering til samtlige statsadvokater og politidirektører, hvilket senest er sket ved Rigsadvokaten Informerer nr. 7/2007.

20. Ophævelse af forskrifter

Rigsadvokaten Informerer nr. 4/2003 ophæves.

Rigsadvokaten Informerer nr. 7/2005 ophæves.

Rigsadvokaten Informerer nr. 31/2006 ophæves.

Rigsadvokatmeddelelse nr. 5/2002 ophæves.

På rigsadvokatens vegne

Hanne Schmidt

Afskrift

Regulativ for Sikringsafdelingen ved Amtshospitalet i Nykøbing Sjælland

VESTSJÆLLANDS AMT
Udviklingsafdelingen

1.

Sikringsafdelingen ved Amtshospitalet i Nykøbing Sjælland udgør en særlig enhed indenfor hospitalet, men indgår som en integreret del af hospitalets retspsykiatriske afdeling.

2.

Afdelingen optager sindssyge personer om hvem det ved dom, kendelse eller administrativ resolution i medfør af § 40 i lov nr. 331 af 24. maj 1989 om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien bestemmes, at der bør træffes sikkerhedsforanstaltninger over for dem. Der optages dog kun personer, som af Justitsministeriet skønnes egnede dertil. Desuden modtages varetægtsfængslede efter kendelse til hospitalsmæssig mentalobservation i henhold til retsplejelovens § 809, stk. 2, når de af anklagemyndigheden anses for så personfarlige eller risikoen for undvigelse for så stor, at observation i Sikringsafdelingen er påkrævet. Varetægtsfængslede herudover modtages alene i henhold til retsplejelovens § 777.

3.

Sikringsafdelingen bør udadtil yde fængselsmæssig sikkerhed og indadtil byde hospitalsmæssige forhold hvad angår behandling, pleje og fysisk miljø i overensstemmelse med de til enhver tid gældende normer for god psykiatrisk sygehusstandard.

4.

Sikringsafdelingen drives af Vestsjællands Amt og er undergivet tilsyn af Sundhedsstyrelsen i overensstemmelse med lov nr. 397 af 10. juni 1987 om sundhedsvæsnets centralstyrelse mv.

5.

Regler vedrørende betaling for patienter på Sikringsafdelingen er fastlagt i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 184 af 31. marts 1976 om amternes indbyrdes betalingsforpligtelser i forbindelse med varetagelsen af retspsykiatriske opgaver.

6.

Forinden en patient modtages i Sikringsafdelingen, skal der tilstilles denne lægelige oplysninger i fornødent omfang samt den pågældendes sags akter. Såfremt sidstnævnte ikke er fremsendt ved patientens modtagelse, skal de på anmodning efterfølgende snarest stilles til rådighed.

7.

Ingen patient kan udskrives fra Sikringsafdelingen, før den foranstaltning, der har ført til indlæggelsen, er ophævet eller lempet af vedkommende myndighed.

8.

En patients undvigelse fra Sikringsafdelingen skal hurtigst muligt, udover til det lokale politi, meddeles til Justitsministeriet.

Dette regulativ træder i kraft den 1. juni 1994. Samtidig ophæves Regulativ for Sikringsafdelingen ved Sindssygehospitalet i Nykøbing Sjælland af 28. maj 1932.

Dato 1. juni 1994

Underskrift Niels Mortensen
Direktør

Afskrift

Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54

Justitsministeriet
Civil- og Politiafdelingen

Dato: 3. maj 2001
Kontor: Politikontoret
Sagsbeh.: Anne Berg Eriksen
Sagsnr.: 2000-210-0012
Dok.: AER20430
+ bilag

Cirkulæreskrivelse til politi- og anklagemyndighed om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54

1. Rigsadvokaten og Landsforeningen af Beskikkede Advokater pegede i begyndelsen af 2000 på, at det i flere dele af landet var forbundet med betydelige vanskeligheder at få gennemført ambulante mentalundersøgelser, herunder at få disse gennemført inden for rimelig tid.

Justitsministeriet har på den baggrund haft drøftelser med Sundhedsministeriet, Sundhedsstyrelsen, Amtsrådsforeningen og Rigsadvokaten med henblik på at få etableret en hensigtsmæssig og formaliseret ordning vedrørende de ambulante mentalundersøgelser.

Som resultat af disse drøftelser er der indgået en aftale mellem Justitsministeriet og Århus, Nordjyllands og Fyns amter om ambulante mentalundersøgelser. Aftaleteksten er optrykt som bilag til cirkulæreskrivelsen.

2. Aftalen indebærer, at ambulante mentalundersøgelser i området vest for Storebælt fremover udføres på følgende retspsykiatriske afdelinger og klinikker:

Middelfart Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling
Politikredsene 23-32 og 35-36 (Fyn og Sønderjylland)

Risskov Psykiatrisk Hospital, Retspsykiatrisk Klinik
Politikredsene 33-34, 37-40 og 42-46 (Midtjylland)

Ålborg Psykiatrisk Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling
Politikredsene 41 og 47-54 (Nordjylland)

De pågældende afdelinger/klinikker udpeger en kontaktperson, som anklagemyndigheden kan rette henvendelse til i forbindelse med rekvirering af ambulante mentalundersøgelser.

Finder vedkommende afdeling eller klinik, at det på grund af en særlig belastning ikke er muligt at foretage den ambulante mentalundersøgelse inden for rimelig tid, videregives sagens akter mv. efter aftale og med en nærmere begrundelse herfor til den nærmeste anden afdeling eller klinik, som er omfattet af aftalen, og som herefter foretager mentalundersøgelsen.

3. Det følger af aftalen, at mentalerklæringen så vidt muligt skal foreligge senest 6 uger efter, at anklagemyndigheden har rekvireret mentalundersøgelsen. I indkøringsperioden vil der imidlertid kunne være vanskeligheder forbundet med at overholde denne frist, i det omfang man endnu ikke har haft mulighed for at få etableret det fornødne beredskab. Man må derfor være opmærksom på, at der i indkøringsperioden vil kunne forekomme overskridelser af den aftalte tidsfrist, og det er forudsat, at 6 ugers fristen i aftalen først træder i kraft pr. 1. juli 2001.

4. I aftalen er fastsat en enhedspris på kr. 25.000 (2000-niveau) pr. færdig retspsykiatrisk erklæring, som er udarbejdet i tilknytning til en ambulant mentalundersøgelse. Enhedsprisen er inklusiv overhead-udgifter, herunder kompensation for eventuelle mærudgifter som følge af, at mentalobservander udebliver.

5. Den fremtidige ordning for politikredsene 1-22 – området øst for Storebælt – er i øjeblikket under overvejelse. De eksisterende ordninger i disse politikredse opretholdes derfor indtil videre.

Med venlig hilsen
Lars J. Findsen

Justitsministeriet
Civil- og Politiafdelingen

Dato: 26. januar 2001
Kontor: Politikontoret
Sagsnr.: 2000-210-0012
Dok.: AER20401

AFTALE MELLEM JUSTITSMINISTERIET OG FYNS AMT, NORDJYLLANDS AMT OG ÅRHUS AMT OM AMBULANTE MENTALUNDERSØGELSER

1. Ambulante mentalundersøgelser i straffesager

Efter retsplejelovens § 809, stk. 1, skal sigtede i straffesager underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse. Hvis den pågældende ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen, kan denne kun finde sted efter retskendelse. Er sigtede fængslet, kan der alene ske mentalundersøgelse efter retskendelse.

Findes det ikke påkrævet, at den sigtede i forbindelse med mentalundersøgelsen indlægges på hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i anden egnet institution, foretages mentalundersøgelsen ambulantly.

Under en ambulantly mentalundersøgelses forløb vil observanden enten være på fri fod eller varetægtsfængslet, og ambulantly mentalundersøgelser gennemføres således uden indlæggelse på den institution, der foretager undersøgelsen.

Det er anklagemyndigheden, der på grundlag af sigtedes udtrykkelige samtykke eller retskendelse herom rekvirerer ambulantly mentalundersøgelser.

2. Rekvirering af ambulantly mentalundersøgelser

Vest for Storebælt foretages ambulantly mentalundersøgelser efter anmodning fra anklagemyndigheden på følgende retspsykiatriske afdelinger og klinikker:

Middelfart Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling

Politikredsene 23-32 og 35-36 (Fyn og Sønderjylland)

Risskov Psykiatrisk Hospital, Retspsykiatrisk Klinik

Politikredsene 33-34, 37-40 og 42-46 (Midtjylland)

Ålborg Psykiatrisk Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling

Politikredsene 41 og 47-54 (Nordjylland)

De pågældende afdelinger og klinikker udpeger en kontaktperson, som anklagemyndigheden kan rette henvendelse til i forbindelse med rekvirering af ambulantly mentalundersøgelser.

Finder vedkommende afdeling eller klinik det p.g.a. særlig belastning ikke muligt at foretage en anmodet ambulantly mentalundersøgelse inden for rimelig tid, videregives sagens akter mv. efter aftale og med en nærmere begrundelse herfor til den nærmeste anden afdeling eller klinik omfattet af aftalen, der herefter foretager den ambulantly mentalundersøgelse.

3. Udfærdigelse af retspsykiatriske erklæringer

En ambulantly mentalundersøgelse af en sigtet person foretages med henblik på udarbejdelse af en retspsykiatrisk erklæring til brug for rettens afgørelse af straffesagen mod den pågældende.

Ved anklagemyndighedens rekvirering af ambulante mentalundersøgelser angives, hvilke spørgsmål der ønskes besvaret i den retspsykiatriske erklæring. Anklagemyndigheden oplyser endvidere, hvad der er rejst sigtelse for, og om den sigtede erkender sig skyldig eller ikke.

Så snart alle de oplysninger, der er nødvendige til brug for foretagelse af en ambulant mentalundersøgelse, er tilvejebragt, fremsendes straffesagens akter hurtigst muligt til vedkommende afdeling eller klinik i overensstemmelse med Rigsadvokatens retningslinier herom.

Den retspsykiatriske erklæring, som udfærdiges på baggrund af en ambulant mentalundersøgelse, skal affattes på følgende måde:

1. Introduktion

Kortfattet præsentation af sagen med de væsentligste indledende oplysninger om observanden.

2. Sygdomme, kriminalitet mv. i slægten

Oplysninger om eventuel genetisk disposition, hyppigt forekommende kriminalitet i familien mv.

3. Ydre levnedsløb

Social anamnese med oplysninger om barndomshjem, skolegang, erhvervsforløb, ægteskabelige forhold, økonomi mv.

4. Legemlige helbredstilstand

Kort somatisk anamnese med oplysninger bl.a. om eventuelle mere alvorlige legemlige sygdomme, psykosomatiske symptomer og sygdomme af psykiatrisk relevans, herunder neuroinfektioner, epilepsi eller alvorlige hovedtraumer. Der bør i den forbindelse indhentes eventuelle lægebrev fra tidligere indlæggelser, der ikke er åbenbart betydningsløse i relation til den ambulante mentalundersøgelse.

Afsnittet herom bør ligeledes indeholde nærmere oplysninger om observandens aktuelle legemlige helbredstilstand, herunder oplysning om eventuel medikamentel eller anden behandling mod legemlig sygdom.

5. Tidligere kriminalitet

Gennemgang af eventuelle tidligere straffesager mod observanden, som er blevet afgjort ved dom eller ved tiltalefravald med vilkår af betydning for den foreliggende sag. Afsnittet kan afsluttes med den pågældendes eventuelle bemærkninger til tidligere straffesager.

6. Den nu påsigtede kriminalitet

Kort omtale af sigtelsen mod observanden – herunder på hvilket tidspunkt eller i hvilken tidsperiode, den påsigtede kriminalitet er begået – samt et kort resumé af straffesagen baseret på sagens akter. Derefter oplysning om observandens eventuelle egne bemærkninger til den påsigtede kriminalitet.

7. Observandens egne oplysninger om sin psykiske udvikling og tilstand

Grundig og detaljeret psykiatrisk anamnese med hovedvægt på de områder, der er af betydning for den konkrete straffesag, som danner grundlag for den ambulante mentalundersøgelse.

8. Andres oplysninger om observandens psykiske udvikling og tilstand

Eventuelle oplysninger fra psykiatere, psykologer, familiemedlemmer mv. Dette afsnit bør opdeles kronologisk med angivelse af observandens alder i forbindelse med de enkelte oplysninger.

9. Observandens forhold under observationen

Dette afsnit kan eventuelt udelades, men kan dog være relevant f.eks. i forbindelse med observandens fremmøde, varetægtsfængsling, isolationsfængsling, medikamentel behandling eller lignende.

10. Psykologisk undersøgelse

Angivelse af de anvendte psykologiske tests med disses konklusioner samt diskussion af eventuelle uoverensstemmelser mellem resultaterne af den psykologiske og den psykiatriske undersøgelse.

11. Klinisk vurdering

Sammenfatning af undersøgerens indtryk af observanden, herunder beskrivelse af eventuelle ændringer i observandens tilstand under forløbet af undersøgelsen, omfanget af observandens medvirken ved undersøgelsen mv.

12. Objektivt legemligt

Kortfattet oplysning om resultatet af en almindelig somatisk undersøgelse og neurologisk status, med uddybning vedrørende eventuelle abnorme fund.

13. Resumé

Dette afsnit bør medtages i sager af mere vanskelig eller omfattende karakter, hvor undersøgeren fremdrager de væsentligste elementer, diskuterer de fremkomne oplysninger, undersøgelsesresultater og observationer samt begrundet sin opfattelse.

14. Konklusion

Konklusionen på den ambulante mentalundersøgelse bør udfærdiges kortfattet, overskueligt og med utvetydige og klare udsagn. Den skal endvidere være egnet til fremlæggelse under sagens behandling for retten.

I konklusionen skal undersøgeren tage stilling til de nærmere spørgsmål, anklagemyndigheden har stillet ved rekvireringen af den ambulante mentalundersøgelse.

Findes observanden at være omfattet af straffelovens § 16, skal der i konklusionen peges på en egnet foranstaltning efter straffelovens § 68. Findes observanden at være omfattet af straffelovens § 69, stk. 1, skal der tages stilling til, om en foranstaltning efter § 68, 2. pkt. – og i givet fald hvilken – findes mere formålstjenlig end almindelig straf.

På tilsvarende vis skal det anføres, hvis observanden findes at være omfattet af straffelovens § 70 om forvaring eller § 73 om personer, der er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af den i § 16 og § 69, stk. 1, nævnte art efter den strafbare handlings foretagelse.

Vedkommende sygehus mv. udfærdiger en retspsykiatrisk erklæring som beskrevet ovenfor så vidt muligt senest seks uger efter, at anklagemyndigheden har rekvireret en ambulante mentalundersøgelse og til brug herfor fremsendt straffesagens akter. Foreligger erklæringen ikke inden dette tidspunkt, oplyser vedkommende sygehus mv. over for anklagemyndigheden, hvad årsagen hertil er, og hvornår erklæringen kan forventes at foreligge.

4. Betaling

Der fastsættes en enhedspris, som udgør 25.000 kr. (2000-niveau) pr. færdig retspsykiatrisk erklæring, som er udarbejdet i tilknytning til en ambulante mentalundersøgelse. Enhedsprisen er inklusive overhead-udgifter, herunder kompensation for eventuelle merudgifter som følge af, at mentalobservander udebliver.

Fyns Amt, Nordjyllands Amt og Århus Amt påtager sig at foretage en opfølgning på udgifterne ved gennemførelsen af ambulante mentalundersøgelser to år efter aftalens indgåelse.

5. Opsigelse

Aftalen kan af hver af parterne opsiges med 1 års varsel.

6. Ikrafttrædelse

Aftalen træder i kraft den 15. februar 2001.

Justitsministeriet

Århus Amt
Fyns Amt
Nordjyllands Amt

Afskrift

Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 til overlæger på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om beregningen af længstetid for ophold på psykiatrisk sygehusafdeling i henhold til straffelovens § 69

Justitsministeriet
3. ekspeditionskontor

Journ. 3. k. 1988 nr. 3610-22
10. juni 1988

I henhold til straffelovens § 69, stk. 1, kan retten, såfremt gerningsmanden til et strafbart forhold ved den strafbare handling foretagelse befandt sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, i stedet for at idømme straf træffe bestemmelse om, at den pågældende skal undergives andre foranstaltninger, f.eks. indlægges på psykiatrisk sygehusafdeling.

Skal den dømte indlægges på psykiatrisk sygehusafdeling, fastsættes ved dommen en længstetid for opholdet, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år, jfr. straffelovens § 69, stk. 2, 1. pkt. Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse fastsætte en ny længstetid, jfr. straffelovens § 69, stk. 2, 2. pkt.

Rigsadvokaten har overfor Justitsministeriet oplyst, at der i flere tilfælde fra psykiatriske sygehusafdelinger er rejst spørgsmål vedrørende beregningen af længstetiden, herunder hvorvidt eventuelle frivillige indlæggelser skal medregnes.

I den anledning skal man meddele, at såvel frivillige indlæggelser som tvangsindlæggelser på psykiatriske sygehusafdelinger efter Justitsministeriets opfattelse bør medregnes ved beregningen af længstetiden efter straffelovens § 69, stk. 2.

Den af retten fastsatte tidsbegrænsning angår den samlede varighed af de perioder, hvori den pågældende har været indlagt. Er der tale om flere indlæggelser, afbrudt af udskrivninger, skal der således ved beregningen af længstetiden ske en sammenlægning af de perioder, hvori den pågældende har været indlagt.

Ophold i dagshospital betragtes ikke som en indlæggelse, der skal medregnes.

Med henblik på anklagemyndighedens kontrol af foranstaltningens varighed skal man anmode om, at enhver indlæggelse indenfor den af retten fastsatte længstetid indberettes til vedkommende statsadvokat.

Såfremt der skønnes at være behov for forlængelse af længstetiden, jfr. straffelovens § 69, stk. 2, bedes dette indberettet til vedkommende statsadvokat, så vidt muligt i god tid før udløbet af den fastsatte længstetid.

P.MV.
E.B.

C. C. Duus